

ВЕРХОВНИЙ СУД

вул. П. Орлика, 8, м. Київ, 00011, Україна, тел. (044) 591 10 00
e-mail: inbox@supreme.court.gov.ua
Код ЄДРПОУ 41721784

Апеляційні загальні суди
Апеляційні адміністративні суди
Апеляційні господарські суди

Верховний Суд у межах компетенції приділяє значну увагу питанням реалізації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також застосуванню практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Положення вказаної Конвенції та правові позиції ЄСПЛ, викладені в рішеннях цього міжнародного судового органу, Верховний Суд урахує під час здійснення правосуддя.

З метою забезпечення апеляційних та місцевих судів методичною інформацією з питань правозастосування надсилаємо копію аналітичного огляду рішень ЄСПЛ, постановлених проти України, що набули статусу остаточного в II кварталі 2025 року.

Задля дотримання прав людини та основоположних свобод під час здійснення правосуддя, недопущення їх обмежень або порушень просимо врахувати висновки рішень ЄСПЛ й довести їх до відома суддів першої та апеляційної інстанцій.

Додаток: на 59 арк. в 1 прим.

Заступник керівника департаменту
аналітичної та правової роботи

Ря. 6 е/в Геннадій ЗЕЛЕНОВ

Північний апеляційний
господарський суд
Ідентифікаційний код 42262953
ОДЕРЖАНО ЕЛЕКТРОННОЮ ПОШТОЮ
Вх. № *09-19/348/25* Р.
30 ЛИП 2025
Підпис *[Signature]*

ВЕРХОВНИЙ СУД
вих № 3024/0/2-25 від 29.07.2025
Підписання КЕП Зеленов Геннадій Михайлович
28.07.2025 17:44:27
3FAA9288358EC00304000002F43280081A7E500
дійсний з 25.06.2025 12:27:54 по 23.06.2027 12:27:54

ВЕРХОВНИЙ СУД
вих № 3024/0/2-25 від 29.07.2025

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@ca.minjust.gov.ua,

themis@ca.minjust.gov.ua,

Web: <http://www.minjust.gov.ua>,

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Верховний Суд

Аналітичний огляд рішень Європейського суду з прав людини, що набули статусу остаточних у II кварталі 2025 року

Аналітичний огляд надсилається на виконання статті 14 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та містить аналіз обставин, які призвели до визнання Європейським судом з прав людини (далі – Європейський суд) порушень Україною положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

I. Щодо порушення статті 5 (право на свободу та особисту недоторканість) Конвенції

Порушення статті 5 Конвенції встановлено у рішеннях Європейського суду у справах «Скороход та інші проти України» (заява № 230/24 та 10 інших заяв, рішення від 03.04.2025), «Григоренко та інші проти України» (заява № 40298/23 та 3 інші заяви, рішення від 03.04.2025), «Бережна проти України» (заява № 40424/23, рішення від 03.04.2025), «Агурєєв та інші проти України» (заява № 1843/23 та 5 інших заяв, рішення від 03.04.2025), «Джачвліані та інші проти України» (заява № 37516/23 та 2 інші заяви, рішення від 15.05.2025), «Тунік та інші проти України» (заява № 9590/22 та 6 інших заяв, рішення від 28.05.2025), «Рутковський та інші проти України» (заява № 12569/24 та 3 інші заяви, рішення від 28.05.2025), «Любовецький проти України» (заява № 42171/17, рішення від 12.06.2025).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) незаконне тримання під вартою (рішення *Бережна проти України*);
- 2) надмірна тривалість тримання під вартою (рішення *Скороход та інші проти України*, *Григоренко та інші проти України*, *Бережна проти України*, *Агурєєв та інші проти України*, *Джачвліані та інші проти України*, *Тунік та інші проти України*, *Рутковський та інші проти України*);

СЕД АСКОД

Міністерство юстиції України

№ 100975/5.2.2/22-25 від 16.07.2025

Підписувач Сокоренко Маргарита Степанівна

Сертифікат 382367105294AF9704000000AFB100002D444803

Дійсний з 25.12.2024 10:15:01 по 25.12.2025 10:15:01

ВЕРХОВНИЙ СУД

№2521/0/1-25 від 18.07.2025

- 3) недостатньо швидкий перегляд питання про тримання під вартою (рішення *Агурєєв та інші проти України*);
- 4) відсутність або надання неналежного відшкодування за незаконне затримання або тримання під вартою у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою/відсутністю відповідних та достатніх підстав для тримання під вартою (рішення *Агурєєв та інші проти України*, *Рутковський та інші проти України*);
- 5) незаконне тримання під вартою внаслідок застосування менш сприятливого законодавства та відмови національних судів присудити заявнику відшкодування шкоди у зв'язку з цим (рішення *Любовецький проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо:** під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою брати до уваги наявність в Україні системної проблеми неналежних умов тримання під вартою, констатованої у групі справ «Невмержицький/Мельник/Сукачов проти України» (заява № 54825/00), та незаконної, надмірної і необґрунтованої тривалості тримання під вартою, констатованої у групі справ «Ігнатов проти України» (заява № 40583/15, рішення від 15.12.2016, набуло статусу остаточного 15.03.2017);

у кожному випадку розглядати можливість обрання запобіжного заходу, альтернативного тримання під вартою;

не допускати надмірно тривалого розгляду клопотань про зміну або скасування запобіжного заходу підозрюваному/обвинуваченому;

взяти до уваги рішення Комітету міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ), прийняте на 1501-ому засіданні (11-13 червня 2024 року), про стан розгляду виконання рішень Європейського суду у групі справ «Ігнатов/Корнейкова/Чанєв проти України» (заяви № 40583/15, № 39884/05, № 46193/13), де було відзначено збільшення кількості судових рішень про санкціонування тримання під вартою <https://search.coe.int/cm/eng?i=0900001680b0499c>.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України, а також поінформовано Апарат Верховної Ради України.

II. Щодо порушення статті 6 (право на справедливий суд) Конвенції

Порушення статті 6 Конвенції встановлено у рішеннях Європейського суду у справах «Спектор проти України» (заява № 11119/24, рішення від 03.04.2025), «Скороход та інші проти України» (заява № 230/24 та 10 інших заяв, рішення від 03.04.2025), «Попова та інші проти України» (заява № 22429/23 та 6 інших заяв, рішення від 03.04.2025), «Обаранчук проти України» (заява № 41443/16, рішення від 03.04.2025), «Мирончук та інші проти України» (заява № 7206/19 та 4 інші заяви, рішення від 03.04.2025), «Ворошило проти України» (заява № 9627/23, рішення від 30.04.2025), «Оліщук та інші

проти України» (заява № 17774/24 та 2 інші заяви, рішення від 30.04.2025), *«Хряпа проти України»* (заява № 57310/17, рішення від 30.04.2025), *«Пожарська проти України»* (заява № 48433/15, рішення від 15.05.2025), *«Джачвліані та інші проти України»* (заява № 37516/23 та 2 інші заяви, рішення від 15.05.2025), *«Даневич проти України»* (заяви № 25171/16, рішення від 22.05.2025), *«Гур'янова проти України»* (заява № 7738/14, рішення від 22.05.2025), *«Вовк та інші проти України»* (заява № 56675/18 та 8 інших заяв, рішення від 28.05.2025), *«Тунік та інші проти України»* (заява № 9590/22 та 6 інших заяв, рішення від 28.05.2025), *«Рутковський та інші проти України»* (заява № 12569/24 та 3 інші заяви, рішення від 28.05.2025), *«Григорчук та інші проти України»* (заява № 7315/24 та 5 інших заяв, рішення від 28.05.2025), *«Гайдашевський проти України»* (заява № 11553/21, рішення від 06.02.2025, набуло статусу остаточного 06.05.2025), *«Твердохлебова проти України»* (заява № 15830/16, рішення від 16.01.2025, набуло статусу остаточного 16.04.2025), *«ТОВ «Укркава» проти України»* (заява № 10233/20, рішення від 06.02.2025, набуло статусу остаточного 30.06.2025).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) надмірна тривалість кримінальних/цивільних проваджень (рішення *Скороход та інші проти України*, *Попова та інші проти України*, *Мирончук та інші проти України*, *Оліщук та інші проти України*, *Хряпа проти України*, *Джачвліані та інші проти України*, *Вовк та інші проти України*, *Тунік та інші проти України*, *Рутковський та інші проти України*, *Григорчук та інші проти України*);
- 2) відмова у доступі до суду вищої інстанції (рішення *Спектор проти України*);
- 3) порушення принципу юридичної визначеності у зв'язку з прийняттям до розгляду апеляційної скарги на рішення, яке набуло статусу остаточного, без наведення національними судами належних обґрунтувань (рішення *Обаранчук проти України*, *Пожарська проти України*);
- 4) незабезпечення національним судом повідомлення заявника про подану апеляційну скаргу у справі позбавило його можливості надати свої зауваження щодо цієї скарги (рішення *Ворошило проти України*);
- 5) надмірна тривалість провадження щодо поновлення на посаді (рішення *Даневич проти України*);
- 6) недотримання принципу рівності сторін під час провадження у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ, оскільки заявниця не отримала повістку про засідання касаційного суду у її справі (рішення *Гур'янова проти України*);
- 7) відсутність об'єктивної безсторонності апеляційного суду при розгляді справи заявника (рішення *Гайдашевський проти України*);

- 8) незабезпечення національними судами повідомлення про провадження у справі позбавило заявницю можливості представити свої аргументи під час розгляду справи в судах нижчих інстанцій (рішення *Твердохлебова проти України*);
- 9) нове тлумачення Верховним Судом однозначних положень Закону України «Про нотаріат» зробило результат провадження непередбачуваним і суперечило принципу юридичної визначеності (рішення *ТОВ «Укркава» проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**: забезпечити апеляційні та місцеві суди методичною інформацією з питань правозастосування та вжити відповідні заходи для забезпечення:

дотримання розумних строків судового розгляду справ, що є складовою ефективного правосуддя;

належного обґрунтування судових рішень;

неухильного дотримання та ефективного застосування положень Конвенції, практики Європейського суду та чинного національного законодавства щодо об'єктивної безсторонності суду;

здійснення належним чином судових викликів та повідомлень осіб, які беруть участь у справі, зокрема про відкриття апеляційного та касаційного провадження;

дотримання засад і принципів здійснення судочинства, а саме принципу рівності усіх учасників судового процесу перед законом та судом, який передбачає надання можливостей, необхідних для підготовки захисту;

дотримання засад і принципів здійснення судочинства, зокрема принципу юридичної визначеності, закріпленому пунктом 1 статті 6 Конвенції, що полягає у тому, що остаточні рішення можуть підлягати перегляду лише за підстав, чітко визначених законодавством;

не виходити за межі своїх повноважень, а саме в частині тлумачення законів.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України, а також поінформовано Апарат Верховної Ради України.

III. Щодо порушення статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції

Порушення статті 8 Конвенції було констатовано у рішенні Європейського суду у справах *«Кийко проти України»* (заява № 26371/16, рішення від 19.06.2025), *«Резнік проти України»* (заява № 31175/14, рішення від 23.01.2025, набуло статусу остаточного 23.04.2025), *«Денисюк та інші проти України»* (заява № 22790/19 та 3 інші заяви, рішення від 13.02.2025, набуло статусу остаточного 13.05.2025), *«Білявська проти України»* (заява № 84568/17, рішення від 27.03.2025, набуло статусу остаточного 27.06.2025).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) відсутність доступу у заявника до судового дозволу на запис телефонних розмов заявника (рішення *Кийко проти України*);
- 2) відсутність достатніх процесуальних гарантій під час обшуку (рішення *Резнік проти України*);
- 3) відсутність у національному законодавстві достатніх процесуальних гарантій, які стосуються проведення негласних слідчих (розшукових) дій, включаючи гарантії захисту конфіденційності відносин між адвокатом і клієнтом, а також відсутність практичних засобів для забезпечення застосування таких гарантій у відповідних справах заявників (рішення *Денисюк та інші проти України*);
- 4) неможливість отримати доступ та мирно проживати у своєму будинку становила втручання в право заявниці на повагу до її житла та приватного життя (рішення *Білявська проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**:

під час постановлення ухвал про надання дозволу на обшук житла, чи іншого володіння адвоката чітко визначати документи, як паперові, так і цифрові, які підлягають вилученню, з метою дотримання гарантій адвокатської діяльності в частині забезпечення конфіденційності документів, які становлять адвокатську таємницю, належним чином обґрунтовувати такі ухвали;

під час задоволення клопотань про надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння адвоката, а також вилучення майна належним чином оцінювати необхідність проведення саме таких слідчих (розшукових) дій, розглядати можливість проведення альтернативних слідчих (розшукових) дій, за допомогою яких можна отримати необхідні докази, і, якщо таких не існує, бути особливо точними та ретельними у визначенні обсягу обшуку та предметів, які підлягають вилученню;

дотримуватися вимог Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства під час розгляду клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також під час розгляду клопотань про отримання копій ухвал слідчого судді про надання дозволу/доручення на проведення негласних слідчих (розшукових) дій; матеріалів, отриманих в результаті проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій; інформації про тип, обсяг, тривалість та інші відомості щодо негласних слідчих (розшукових) дій, у тому числі, щодо того, чи охоплювали вони прослуховування спілкування підозрюваних осіб із захисниками;

під час розгляду справ проводити всебічний аналіз позовів про виселення з метою забезпечення права на повагу до житла, враховуючи, у разі наявності, вразливий стан осіб.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України.

IV. Щодо порушення статті 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту) Конвенції

Порушення статті 13 Конвенції було констатовано у рішеннях Європейського суду у справах *«Скороход та інші проти України»* (заява № 230/24 та 10 інших заяв, рішення від 03.04.2025), *«Попова та інші проти України»* (заява № 22429/23 та 6 інших заяв, рішення 03.04.2025), *«Мирончук та інші проти України»* (заява № 7206/19 та 4 інші заяви, рішення від 03.04.2025), *«Агурєєв та інші проти України»* (заява № 1843/23 та 5 інших заяв, рішення від 03.04.2025), *«Оліщук та інші проти України»* (заява № 17774/24 та 2 інші заяви, рішення від 30.04.2025), *«Хряпа проти України»* (заява № 57310/17, рішення від 30.04.2025), *«Джачвліані та інші проти України»* (заява № 37516/23 та 2 інші заяви, рішення від 15.05.2025), *«Даневич проти України»* (заява № 25171/16, рішення від 22.05.2025), *«Вовк та інші проти України»* (заява № 56675/18 та 8 інших заяв, рішення від 28.05.2025), *«Тунік та інші проти України»* (заява № 9590/22 та 6 інших заяв, рішення від 28.05.2025), *«Рутковський та інші проти України»* (заява № 12569/24 та 3 інші заяви, рішення від 28.05.2025), *«Григорчук та інші проти України»* (заява № 7315/24 та 5 інших заяв, рішення від 28.05.2025).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) відсутність ефективного засобу юридичного захисту щодо скарг на надмірну тривалість кримінальних/цивільних проваджень (рішення *Скороход та інші проти України*, *Попова та інші проти України*, *Мирончук та інші проти України*, *Оліщук та інші проти України*, *Хряпа проти України*, *Джачвліані та інші проти України*, *Вовк та інші проти України*, *Тунік та інші проти України*, *Рутковський та інші проти України*, *Григорчук та інші проти України*, *Даневич проти України*);
- 2) відсутність ефективного засобу юридичного захисту щодо скарг на неналежні умови тримання під вартою в установах ДКВС України (рішення *Скороход та інші проти України*, *Агурєєв та інші проти України*, *Тунік та інші проти України*, *Григорчук та інші проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо** вжити заходів для:

недопущення надмірно тривалого розгляду справ суддями;
належного розгляду скарг на неналежні умови тримання під вартою в установах ДКВС України.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України та Апарат Верховної Ради України.

V. Щодо порушення статті 1 Першого протоколу (захист права власності) до Конвенції

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції було констатовано у рішеннях Європейського суду у справах «Обаранчук проти України» (заява № 41443/16, рішення від 03.04.2025), «Лунашуку проти України» (заява № 57149/14, рішення від 24.04.2025), «Горопашин проти України» (заява № 67127/16, рішення від 24.04.2025), «Кулик проти України» (заява № 40214/16, рішення від 30.05.2025), «Бондар проти України» (заяви № 29184/15 та № 44078/16, рішення від 09.05.2025), «Білявська проти України проти України» (заява № 84568/17, рішення від 27.03.2025, набуло статусу остаточного 27.06.2025), «ПП «Маркеттранс» проти України» (заява № 16989/15, рішення від 26.06.2025).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) скасування остаточного судового рішення у спосіб, який був несумісним із принципом юридичної визначеності, та позбавлення заявниці – без наведення прийнятного обґрунтування та без будь-якого відшкодування – права на земельну ділянку, яке було встановлено цим рішенням (рішення *Обаранчук проти України*);
- 2) незабезпечення національними судами ретельного та всебічного розгляду справи заявниці та ненаведення належних підстав для скасування права власності на квартиру (рішення *Лунашук проти України*);
- 3) покладення на заявника непропорційного тягара через відсутність будь-якого виду відшкодування у зв'язку з позбавленням його права власності на земельну ділянку (рішення *Горопашин проти України*);
- 4) непропорційне втручання у майнові права заявників, шляхом позбавлення власності без виплати жодного відшкодування за земельні ділянки, яких вони були позбавлені, а також відсутність будь-якої пропозиції щодо компенсації або будь-якої іншої форми відшкодування (рішення *Кулик проти України*, *Бондар проти України*);
- 5) невиконання національними судами позитивного обов'язку щодо вирішення майнових спорів приватних осіб (рішення *Білявська проти України*);
- 6) позбавлення компанії-заявника майна, яке вона придбала у профспілкової організації, після позову, поданого прокурором, з вимогою повернути право власності на це майно державі (рішення *ПП «Маркеттранс» проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо:** забезпечити неухильне дотримання суддями вимог Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства з метою захисту майнових прав осіб під час розгляду справ про визнання права власності недійсним;

забезпечити апеляційні та місцеві суди методичною інформацією з питання належного тлумачення і застосування правових норм, що регулюють право власності, та правильного розуміння критеріїв, які належить оцінювати на предмет відповідності втручання у право власності принципам, закладеним у статті 1 Першого протоколу, а також застосування відповідної практики Європейського суду у справах такої категорії;

не допускати у майбутньому прийняття необґрунтованих рішень у справах про визнання права власності недійсним без належної оцінки обставин справи;

забезпечити здійснення суддями повного, всебічного та об'єктивного розгляду справ з метою дотримання справедливого балансу між суспільним та приватним інтересом;

дотримуватися засад і принципів здійснення судочинства, зокрема принципу юридичної визначеності, закріпленому пунктом 1 статті 6 Конвенції, що полягає у тому, що остаточні рішення можуть підлягати перегляду лише за підстав, чітко визначених законодавством.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України.

З повними текстами вказаних рішень Європейського суду та їх перекладами українською мовою можна ознайомитися на офіційному сайті Європейського суду HUDOC (<https://hudoc.echr.coe.int/eng>).

Додаток: копії стислих викладів рішень.

**Уповноважений у справах
Європейського суду з прав людини**

Маргарита СОКОРЕНКО

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «АГУРЕЄВ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF AGUREYEV AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 1843/23 та 5 інших заяв)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

Заявники трималися під вартою у різних установах Державної кримінально-виконавчої служби України.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання їх під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим. У заяві № 12818/24 заявник подав інші скарги, які також порушували питання за Конвенцією. У заявах № 37744/23 та № 12299/24 заявники також висунули інші скарги за різними положеннями Конвенції.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, «що принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як сам собою, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі умови тримання заявників під вартою протягом вказаних у таблиці в додатку періодів були неналежними, а також, що заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим, та констатував порушення статей 3 і 13 Конвенції.

Стосовно інших скарг заявника у заяві № 12818/24 Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, дійшов висновку, що ці скарги також свідчать про порушення положень Конвенції.

Інші скарги заявників у заявах № 37744/23 та № 12299/24 Європейський суд відхилив на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції, як такі, що не відповідають критеріям прийнятності, передбаченими статтями 34 та 35 Конвенції, або не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *«Вирішує об'єднати заяви;*
2. *Оголошує прийнятними скарги на неналежні умови тримання під вартою протягом зазначених у таблиці в додатку періодів, відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту, а також інші скарги за усталеною практикою Суду, наведені у таблиці в додатку, а решту скарг у заявах № 37744/23 та № 12299/24 – неприйнятними;*
3. *Постановляє, що ці заяви свідчать про порушення статей 3 і 13 Конвенції у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту;*
4. *Постановляє, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду (див. таблицю в додатку);*
5. *Постановляє, що:*
 - (а) *упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;*
 - (б) *із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «БЕРЕЖНА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BEREZHNA v. UKRAINE)
(Заява № 40424/23)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за пунктом 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на незаконне тримання її під вартою. Заявниця висунула інші скарги, які також порушували питання за статтею 5 Конвенції.

Розглянувши скарги заявниці, Європейський суд вказав, що коли постає питання про «законність» взяття під варту лише дотримання національного законодавства недостатньо – будь-яке позбавлення свободи має відповідати меті захисту особи від свавілля.

Розглянувши всі надані йому матеріали та зважаючи на свою практику з цього питання, Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі тримання заявниці під вартою не відповідало пункту 1 статті 5 Конвенції та констатував порушення цього положення Конвенції.

Розглянувши інші скарги заявниці, Європейський суд, посилаючись на свою відповідну усталену практику, дійшов висновку, що вони також свідчать про порушення Конвенції у контексті його висновків в рішеннях у справах, наведених в таблиці у додатку.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- « 1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що ця заява свідчить про порушення пункт 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з незаконним триманням під вартою;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду (див. таблицю у додатку);
5. *Постановляє*, що:
- (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці суму, зазначену у таблиці в додатку; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «БІЛЯВСКА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BILYAVSKA v. UKRAINE)
(Заява № 84568/17)

Стислий виклад рішення від 27 березня 2025 року

У 1997 році заявниця успадкувала від своєї покійної матері індивідуальний будинок (далі – будинок) у місті Буча Київської області, де вона проживала з моменту його будівництва в 1976 році. У м. Київ заявниця володіє квартирою разом зі своєю повнолітньою донькою та сином. Кожен з них володіє 1/3 часткою неподільної квартири.

У 2004 році заявниця дозволила своїй доньці та сину переїхати до будинку в м. Буча разом з їхніми чоловіками/дружинами та малолітніми дітьми, доки вони не «вирішать питання про придбання власного житла». Члени сім'ї заявниці ніколи не були офіційно зареєстровані в її будинку. Спільне проживання виявилось складним, відбувалися постійні сварки; її діти виділили їй невелику кімнату площею 9 кв. м і не дозволяли їй вільно пересуватися будинком або вільно користуватися кухнею чи ванною кімнатою і встановили замки на всіх дверях. Комунальні платежі не сплачувалися і тому накопичилися борги на ім'я заявниці як власниці будинку. Згідно з твердженнями заявниці вона не могла мирно проживати і у київській квартирі також, оскільки її син заборгував банку за кредитним договором, і на його частку квартири було накладено арешт.

У період з 2010 року до 2016 року заявниця подала загалом дванадцять скарг до місцевого відділу міліції, стверджуючи про порушення її прав її дітьми та їхніми сім'ями. Працівники міліції не порушували кримінального провадження за цими скаргами, але, у вересні 2015 року, після чергової скарги заявниці, щодо доньки та сина заявниці було складено протоколи про адміністративне правопорушення за домашнє насильство, проте, відповідне провадження у справі про адміністративне правопорушення було закрито у зв'язку з відсутністю ознак правопорушення. Заявниця і надалі не могла потрапити до свого будинку. Її скарги до поліції, подані у 2019 та 2020 роках, були безрезультатними.

У березні 2016 року заявниця ініціювала провадження проти своєї доньки та сина та їхніх чоловіків/дружин, вимагаючи їхнього виселення з будинку та зобов'язання їх переїхати до квартири у м. Київ. Заявниця стверджувала, що більше не мала родинних відносин зі своїми дітьми та їхніми сім'ями і те що її донька та син мали право власності на інше житло, а саме на київську квартиру, яку заявниця була готова звільнити, а її невістка мала право власності на житло у своєму рідному селі в Полтавській області. Загалом заявниця посилалася на статті 116 та 157 Житлового кодексу України 1983 року, які допускали виселення членів сім'ї в певних випадках, та на низку статей Цивільного кодексу України щодо прав власника майна та способів їхнього захисту. У своїх подальших доводах у судах, у тому числі на стадіях апеляційного та касаційного оскарження, заявниця також посилалася на положення Цивільного кодексу України.

06 червня 2016 року Ірпінський міський суд Київської області відмовив у задоволенні позову заявниці. Рішення суду першої інстанції було залишено без змін Апеляційним судом Київської області та Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Суди у своїх рішеннях посилалися виключно на Житловий кодекс України та дійшли висновку, що заявниця не змогла довести «систематичність» стверджуваних дій або застосування та безрезультатність будь-яких заходів попередження чи інших заходів громадського впливу.

У грудні 2020 року заявниця подала ще один позов проти свого сина та доньки та їхніх сімей. Вона посилалася на статтю 391 Цивільного кодексу України щодо усунення перешкод у користуванні майном. Справа усе ще перебуває на розгляді в місцевому суді.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за статтями 6 і 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на те, що держава не виконала своїх позитивних зобов'язань щодо захисту її права на мирне володіння своїм майном без перешкод з боку будь-яких третіх осіб, навіть якщо вони були членами її сім'ї; а також, що національні суди не вжили всіх необхідних заходів для захисту її прав, вирішивши справу на підставі положень Житлового

кодексу України, які по суті вимагали від неї розміщувати небажаних осіб, з якими вона більше не мала жодних родинних відносин, що покладало на неї непропорційний тягар; а також, що суди не розглянули її справу у контексті положень Цивільного кодексу України щодо захисту прав власників майна. Європейський суд вирішив, що скарги заявниці стосовно обмежень її майнових прав за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції та підходу національних судів до її справи за статтею 6 Конвенції підлягають розгляду лише за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Розглянувши скаргу заявниці, Європейський Суд зауважив, що, провадження, ініційовані заявницею, мали цивільний характер і стосувалися спору між приватними сторонами. Ініціюючи провадження про виселення, заявниця посилялася на положення як Житлового, так і Цивільного кодексів України, проте, національні суди зосередилися лише на положеннях Житлового кодексу України та ухвалили рішення не на користь заявниці. У судових рішеннях не було надано жодного пояснення, чому суди не розглянули позов заявниці у контексті положень Цивільного кодексу України, на які заявниця прямо та послідовно посилялася. Не було зазначено, чи слід було вважати один із цих кодексів *lex specialis* щодо іншого або незастосовним з якоїсь причини.

Відповідно до Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 2014 року, суди повинні досліджувати правову природу справи, яка перебуває на їхньому розгляді, і не можуть відхиляти позов на тій підставі, що позивач посиляється на положення законодавства, які не є застосовними у його справі. У цій же Постанові також зазначалося, що правовідносини, що виникають у зв'язку з проживанням власника житла разом із членами його сім'ї, слід розглядати як сервітут, а тому застосовувати норми Цивільного, а не Житлового кодексу України. Враховуючи, що в українській правовій системі Постанови Пленуму Верховного Суду є авторитетними рекомендаціями для судів нижчих інстанцій і зазначена Постанова була чинною на момент розгляду позову заявниці, вбачається, що національні суди повинні були належним чином врахувати Цивільний кодекс України, незалежно від того, чи посилялася на нього заявниця, чи ні. Однак національні суди не надали жодного пояснення того, чому такий підхід не був застосований.

Ба більше, Європейський визнав рішення національних судів явно необґрунтованими, оскільки, у цій справі національні суди вирішивши застосувати положення Житлового кодексу України, а саме, статтю 116, не навели навіть стислого обґрунтування висновків про те, що заявниця, на їхню думку, не довела, що обставини відповідали умовам цієї статті для виселення.

Європейський суд також зазначив, що своїми рішеннями національні суди по суті узаконили дуже тяжкий тягар для заявниці, незважаючи на її безспірне право власності та подані нею докази щодо її житлових потреб та поведінки відповідачів, і зробили це без будь-якої спроби оцінити баланс, який слід було встановити між відповідними інтересами.

Зважаючи на зазначене, Європейський суд не погодився з тим, що у цій справі національні суди виконали свій позитивний обов'язок за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції щодо вирішення майнових спорів приватних осіб у спосіб, який не є свавільним або явно необґрунтованим, та констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Розглянувши скарги заявниці на те, що неможливість отримати доступ та мирно проживати у своєму будинку становила втручання в її право на повагу до її житла та приватного життя, Європейський суд дійшов висновку, що розгляд справи заявниці на національному рівні не забезпечив ефективного та справедливого вирішення відповідного спору, і що під час провадження на національному рівні суди не врахували вразливість заявниці – літньої жінки, яка намагалася повернути доступ до свого житла, та констатував порушення статті 8 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Долучає* до розгляду по суті та *відхиляє* заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту;
2. *Оголошує* заяву прийнятною;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
4. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;

5. *Постановляє, що:*

- (a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 5 900 (п'ять тисяч дев'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 2 600 (дві тисячі шістсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок представника заявниці, пана Тарахкала;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
6. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

СПРАВА «БОНДАР ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF BONDAR v. UKRAINE)

(заяви № 29184/15 та № 44078/16)

Стислий виклад рішення від 09 травня 2025 року

У вересні 2009 року Лебединська районна державна адміністрація Сумської області (далі – Лебединська РДА) надала дозвіл на передачу чотирьох земельних ділянок сільськогосподарського призначення у приватну власність заявникам та на оформлення технічної документації з цією метою. У грудні 2010 року заявники отримали державні акти на право власності на свої земельні ділянки.

У лютому 2014 року прокурор району подав два позови в інтересах держави з вимогою скасувати розпорядження Лебединської РДА від 2010 року та визнати недійсним право власності заявників на земельні ділянки. Прокурор стверджував, що ця земля була землями лісгосподарського призначення (які могли бути передані у приватну власність лише Кабінетом Міністрів України) та була виділена місцевому лісгосподарському підприємству для постійного користування.

Позовні вимоги прокурора були задоволені у повному обсязі судами трьох інстанцій; розпорядження Лебединської РДА від серпня 2010 року було скасовано, а право власності заявників на земельні ділянки – визнано недійсним. Суди встановили що відповідна земля була передана місцевому лісгосподарському підприємству у 2000 році і відповідно до перехідних положень Земельного кодексу України документів, які підтверджували цю передачу, було достатньо для підтвердження прав власності або постійного користування до одержання офіційно оформлених документів.

Остаточні ухвали у справах заявників були постановлені Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ 17 грудня 2014 року та 21 жовтня 2015 року відповідно.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку з тим, що позбавлення майна, якому вони були піддані, було незаконним та непропорційним.

Розглянувши скарги заявника Європейський суд вказав, що Уряд не навів жодних переконливих аргументів на підтвердження існування чіткого національного законодавства, яке б гарантувало грошову або будь-яку іншу форму відшкодування будь-якої шкоди.

Європейський суд наголосив, що позбавлення власності без виплати суми, обґрунтовано пов'язаної з її вартістю, зазвичай становитиме непропорційне втручання, а повна відсутність відшкодування шкоди може вважатися виправданою за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції лише за виняткових обставин.

Європейський суд зробив висновок, що у цій справі заявники не отримали жодного відшкодування за земельні ділянки, яких вони були позбавлені, а жодної спроби запропонувати їм таку компенсацію або будь-яку іншу форму відшкодування зроблено не було та констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
4. *Постановляє*, що:
 - (а) держава-відповідач повинна забезпечити належними засобами та протягом розумного строку повне повернення прав власності заявникам на відповідні земельні ділянки, або надати заявникам відшкодування у грошовій формі чи у вигляді рівнозначного майна;
 - (б) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (і) 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро кожному заявнику та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування матеріальної шкоди;

- (ii) 110 (сто десять) євро заявникам спільно та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися їм, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА « BOVK TA ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF VOVK AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 56675/18 та 8 інших заяв)

Стислий виклад рішення від 28 травня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що тривалість відповідних кримінальних проваджень була несумісною з вимогою «розумного строку» та у них не було ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд вкотре звернув увагу на те, що розумність тривалості провадження повинна оцінюватися у контексті обставин справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявників і відповідних органів державної влади, а також важливість предмету спору для заявників.

Європейський суд дійшов висновку, що у цих справах тривалість проваджень була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку» і що заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цими скаргами, та констатував порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції.

Європейський суд не присуджує жодної компенсації за заявою № 56675/18, оскільки заявник відмовився від будь-якої компенсації.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
- 2. *Оголошує* заяви прийнятними;
- 3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту;
- 4. *Постановляє*, що:
 - (a) держава-відповідач повинна сплатити заявникам, за винятком заявника за заявою № 56675/18, упродовж трьох місяців суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ВОРОШИЛО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF VOROSHYLO v. UKRAINE)
(заява № 9627/23)

Стислий виклад рішення від 30 квітня 2025 року

Заявник стверджував, що його не було повідомлено про судові засідання та апеляційну скаргу у цивільному провадженні, в якому він був стороною.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що він був позбавлений можливості подати зауваження на апеляційну скаргу відповідача у його справі.

Розглянувши скаргу заявника Європейський суд нагадав, що принцип рівності сторін вимагає надання кожній стороні розумної можливості представляти свою справу за таких умов, які не ставлять її у явно гірше становище порівняно з протилежною стороною, і кожній стороні має бути забезпечена можливість ознайомитися із зауваженнями або доказами, наданими іншою стороною, у тому числі із апеляційною скаргою іншої сторони, та надати власні зауваження з цього приводу.

Європейський суд дійшов висновку, що національний суд, розглянувши подану у справі заявника апеляційну скаргу та не вживши спроб встановити, чи була вона вручена заявнику або чи був заявник повідомлений про апеляційну скаргу будь-яким іншим чином, позбавив його можливості надати зауваження щодо поданої у його справі апеляційної скарги і не виконав свого зобов'язання щодо дотримання принципу рівності сторін та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

« 1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що ця заява свідчить про порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з несправедливістю цивільного провадження;

3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику суму, зазначену у таблиці в додатку; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ГАЙДАШЕВСЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF GAYDASHEVSKYY v. UKRAINE)
(заява № 11553/21)

Стислий виклад рішення від 06 лютого 2025 року

У січні 2020 року проти заявника було складено протокол про адміністративне правопорушення у зв'язку з керуванням транспортним засобом у стані наркотичного сп'яніння. В акті медичного огляду, на підставі якого було складено протокол про адміністративне правопорушення, зазначалося, що заявник перебував у стані наркотичного сп'яніння, що було встановлено швидким тестом на шість видів наркотичних речовин. Акт був складений за стандартним зразком, а розділ про результати лабораторних досліджень був закреслений.

У лютому 2020 року Хмельницький міськрайонний суд Хмельницької області розглянув справу за відсутності сторін і визнав заявника винним за обвинуваченням, вказаним працівниками поліції.

Заявник подав апеляційну скаргу, стверджуючи, що докази сп'яніння, включені до матеріалів справи, були неприйнятними. Він доводив, що відповідні нормативно-правові акти вимагали встановлення стану сп'яніння шляхом лабораторного дослідження біологічного матеріалу. Проте лікар встановив стан сп'яніння на підставі поверхового огляду, без проведення лабораторного дослідження.

Хмельницький апеляційний суд, розглядаючи справу одноособово (далі – апеляційний суд), провів засідання у присутності заявника та його захисника, в якому не була присутня інша сторона. Апеляційний суд звернувся до обласного закладу з надання психіатричної допомоги (далі – заклад) щодо отримання певної інформації, в тому числі щодо «правомірності проведення лабораторних досліджень (чи було це відповідно до інструкції) та того, який саме наркотичний засіб було виявлено». У відповідь заклад надіслав до апеляційного суду лист, у якому зазначалося, що згаданий в акті медичного огляду швидкий тест був «лабораторним дослідженням», і що у заявника був позитивний результат на амфетамін і марихуану.

Заявник заявив про відвід головуючій судді. Він доводив, що, хоча вже надав інформацію, яка чітко доводила, що належне лабораторне дослідження не проводилося, і він пройшов лише поверховий попередній огляд, головуюча суддя змогла отримати «правильну» відповідь від закладу. У зв'язку з цим заявник посилався на рішення у справі «Малофєєва проти Росії» (*Malofeyeva v. Russia*), заява № 36673/04, від 30 травня 2013 року) і стверджував, що суд не міг з власної ініціативи шукати докази з метою притягнення до відповідальності. У відводі судді заявнику було відмовлено.

У серпні 2020 року апеляційний суд залишив постанову суду першої інстанції без змін.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що відсутність сторони обвинувачення під час провадження означала, що апеляційний суд не міг вважатися безстороннім; за статтею 13 Конвенції на відсутність у його ситуації ефективного національного засобу юридичного захисту. Європейський суд вирішив розглянути скарги заявника лише за пунктом 1 статті 6 Конвенції.

Розглянувши скарги заявника Європейський суд зазначив, що апеляційний суд за власною ініціативою відшукав ключові докази, які шкодили позиції обвинуваченого, і використав їх у своїй постанові для спростування наведених стороною захисту аргументів. Жоден інший учасник адміністративного провадження не був присутній, щоб просити суд провести таку перевірку чи зібрати докази.

Крім того, Європейський суд відзначив, що відшукавши такі докази за власною ініціативою та згодом визнавши заявника винним на підставі отриманих у такий спосіб доказів, апеляційний суд створив враження плутанини між ролями прокурора та судді, а тому дав підстави для законних сумнівів щодо безсторонності суду за результатами об'єктивної перевірки.

Європейський суд дійшов висновку, що визначені у цій справі виправдані сумніви щодо об'єктивної безсторонності апеляційного суду не можна вважати сумісними зі статтею 6 Конвенції, незважаючи на те, що справа заявника стосувалася незначного порушення правил безпеки дорожнього руху, і, таким чином, провадження, в якому гарантії за кримінальним аспектом статті 6 Конвенції не застосовуються з повною суворістю, та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

« 1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ГОРОПАШИН ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF GOROPASHYN v. UKRAINE)

(заява № 67127/16)

Стислий виклад рішення від 24 квітня 2025 року

У 1993 році виконавчий комітет міської ради виділив заявнику, як ліквідатору наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, земельну ділянку і у 1996 році заявник отримав на неї документи про право власності. У 2013 році заявник виявив, що на його земельній ділянці ведуться будівельні роботи. Згодом він дізнався, що у 2011 році сусідня Іванівська сільська рада (далі – сільська рада) виділила його земельну ділянку О., який згодом продав її Г. Остання отримала право власності на неї та розпочала будівництво будинку. Заявник ініціював три провадження у судах.

У першому провадженні позовні вимоги заявника проти рішення сільської ради про відведення земельної ділянки О. були задоволені районним та апеляційним судами, однак зазначені судові рішення були скасовані касаційним судом, а провадження було закрито на тій підставі, що спір такого характеру підлягав розгляду в порядку цивільного, а не адміністративного судочинства.

Під час другого провадження позовні вимоги заявника про визнання недійсним права власності О. були задоволені остаточним рішенням окружного суду. Його висновки ґрунтувалися на судових рішеннях районного та апеляційного судів у першому провадженні.

Під час третього провадження Житомирський районний суд задовольнив зустрічний позов Г. та визнав право власності заявника – недійсним, встановивши, що перерозподіл земельних ділянок між містом Житомир та селом Іванівка належним чином оформлений не був і спірна земельна ділянка все ще вважалася такою, що належала до території села Іванівка. Насамкінець суд зазначив, що він не міг врахувати висновки, викладені в судових рішеннях, ухвалених у першому провадженні, на які посилався заявник, оскільки вони були зроблені в адміністративному провадженні. Апеляційний суд Житомирської області залишив без змін попереднє рішення суду. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ постановив остаточну ухвалу у справі, підтримавши висновки судів нижчих інстанцій.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтями 6 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та статтею 1 Першого протоколу до Конвенції у зв'язку з тим, що його було свавільно позбавлено майна, а національні суди не проаналізували належним чином його справу, а також, що у втручанні в його права не було суспільного інтересу, і йому не було запропоновано жодної компенсації. Європейський суд вирішив, що ці скарги підлягають розгляду виключно за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Розглянувши скарги заявника Європейський суд вказав, що земельна ділянка, яку заявник отримав від міської влади, становила його «майно» у розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції, і рішення національних судів, які дозволили визнати недійсним його право власності на неї, призвели до втручання в його майнові права і що таке втручання в будь-якому випадку не відповідало вимозі пропорційності.

Європейський суд зазначив, що у справах, коли виправлення помилок, допущених органами державної влади, призводить до втручання у право на мирне володіння майном добросовісного набувача, принципи належного урядування покладають на органи державної влади не лише обов'язок діяти невідкладно при виправленні своєї помилки, але й можуть також вимагати виплати колишньому добросовісному власнику належної компенсації або іншого виду відповідного відшкодування.

Європейський суд зауважив, що заявник мав переважне право на отримання земельної ділянки як ліквідатор наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і заявник володів цією земельною ділянкою без перешкод близько двадцяти років, коли інша особа почала будувати на ній будинок. Право власності заявника зрештою було визнано недійсним на користь іншої особи через порушення у розподілі територій між двома адміністративно-територіальними одиницями – містом та селом, – під час процедури, до якої заявник не був залучений і на яку він не мав жодного впливу. З огляду на це національні суди зіткнулися з необхідністю виправити помилки органів державної влади, і Європейський суд не вважав їхнє рішення на користь Г. явно необґрунтованим. Проте ця ситуація вимагала надання компенсації або іншого виду відшкодування заявнику.

Європейський суд також зазначив, що після визнання недійсним права власності заявника не було жодних спроб надати йому будь-який інший вид відшкодування, наприклад, шляхом виділення йому рівноцінної земельної ділянки, враховуючи той факт, що відповідно до національного законодавства заявник має гарантоване переважне право на отримання земельної ділянки.

Європейський суд дійшов висновку, що на заявника було покладено непропорційний тягар і констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Вирішує* долучити попереднє заперечення Уряду до розгляду справи по суті та, розглянувши його, відхиляє його;

2. *Оголошує* заяву прийнятною;

3. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;

4. *Постановляє*, що:

(a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(i) 7 880 (сім тисяч вісімсот вісімдесят) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування матеріальної шкоди, та

(ii) 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

5. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ГРИГОРЕНКО ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF GRYGORENKO AND OTHERS v. UKRAINE)
(заява № 40298/23 та 3 інші заяви –
див. перелік у додатку)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на надмірну тривалість тримання їх під вартою. Деякі заявники також висунули інші скарги за різними статтями Конвенції.

Розглянувши всі наявні в нього матеріали та з огляду на свою практику Європейський суд встановив, що у цій справі тривалість тримання заявників під вартою була надмірною та констатував порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

Інші скарги заявників Європейський суд відхилив на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції, як такі, що не відповідають критеріям прийнятності, передбаченими статтями 34 та 35 Конвенції, або не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Вирішує* об'єднати заяви;

2. *Оголошує*, прийнятними скарги на надмірну тривалість тримання під вартою, а решту скарг у заявах – неприйнятними;

3. *Постановляє*, що ці скарги свідчать про порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою;

4. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ГУР'ЯНОВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF GURYANOVA v. UKRAINE)
(заява № 7738/14)

Стислий виклад рішення від 22 травня 2025 року

У січні 2013 року, відбуваючи покарання у Житомирській установі виконання покарань № 8 (далі – УВП № 8), заявниця подала касаційну скаргу на рішення Апеляційного суду Житомирської області у її справі. Згодом заявницю перевели до Качанівської виправної колонії № 54 (далі – ВП № 54).

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) надіслав повістку про розгляд справи заявниці до УВП № 8.

04 квітня 2013 року ВССУ провів засідання за відсутності заявниці, але у присутності прокурора, чия думка було заслухано. Суд залишив без задоволення касаційну скаргу заявниці, а ухвалу апеляційного суду – без змін.

17 квітня 2013 року заявниця отримала повістку про проведення засідання 04 квітня 2013 року.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на те, що вона отримала повістку про засідання касаційного суду 04 квітня 2013 року уже після його проведення, тому не змогла бути у ньому присутньою.

Розглянувши скаргу заявника Європейський суд зауважив, що заявниця перебувала під повним контролем держави, тому держава була зобов'язана належним чином повідомити заявницю про дату та час проведення засідання касаційного суду. Однак органи державної влади не виконали цього обов'язку, надіславши повістку до іншої установи виконання покарань. 11 березня 2013 року ВССУ надіслав повістку до УВП № 8, хоча у лютому 2013 року заявницю вже перевели до ВК № 54. Як наслідок, вона отримала повістку лише 17 квітня 2013 року і тому не змогла бути присутньою у засіданні, навести свої аргументи та спростувати твердження прокурора.

Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, не знайшов підстав для іншого висновку у цій справі і дійшов висновку, що

принцип рівності сторін дотриманий не був та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

« 1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції;

3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці 900 (дев'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

4. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ДАНЕВИЧ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF DANEVYCH v. UKRAINE)
(Заяви № 25171/16)

Стислий виклад рішення від 22 травня 2025 року

У жовтні 2014 року заявника звільнили з посади першого заступника Голови Державної казначейської служби України згідно із Законом України «Про очищення влади» (далі – Закон України).

У листопаді 2014 року заявник оскаржив своє звільнення до Окружного адміністративного суду міста Києва (далі – ОАСК). ОАСК відкрив провадження, а у березні 2015 року зупинив його з огляду на паралельне провадження щодо конституційності Закону України. Заявник безуспішно оскаржив ухвалу про зупинення провадження до вищих інстанцій. Він також подав нове клопотання до ОАСК про поновлення провадження, у задоволенні якого було відмовлено.

У червні 2020 року Верховний Суд розглянув касаційну скаргу щодо поновлення на посаді люстрованого чиновника та постановив, що відсутність у Законі України «Про очищення влади» процедури чи механізму, «які б визначали індивідуальний підхід під час застосування встановлених ним заборон, не знімає обов'язку із суду застосовувати індивідуальний підхід при вирішенні кожного конкретного спору за критеріями правомірності та законності рішень суб'єктів владних повноважень». Після зазначеної постанови Верховного Суду провадження у багатьох справах, пов'язаних із люстрацією, було поновлено.

Заявник не звертався з клопотанням про поновлення провадження у його справі після червня 2020 року, і воно залишається зупиненим у суді першої інстанції.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що тривалість відповідного провадження щодо поновлення на посаді була несумісною з вимогою «розумного строку» і він не мав у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим. Також заявник скаржився за статтями 8 і 13 Конвенції, що його звільнення порушило його право на повагу до приватного життя, і він не мав у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

Розглянувши скаргу заявника за пунктом 1 статті 6 та статті 13 Конвенції, Європейський суд нагадав, що розумність тривалості провадження повинна оцінюватися у контексті обставин справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявників і відповідних органів державної влади, а також важливість предмета спору для заявників.

У цій справі провадження щодо поновлення заявника на посаді тривало понад десять років у суді першої інстанції. Розглянувши всі надані йому матеріали, Європейський суд зауважив, що поведінка заявника у провадженні певною мірою сприяла збільшенню тривалості провадження у зв'язку з його бездіяльністю після зміни практики національних судів. Однак він не міг нести відповідальність за загальну тривалість провадження на національному рівні.

Беручи до уваги свою практику з цього питання, Європейський суд зазначив, що в цій справі тривалість провадження була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку» і, що заявник не мав у своєму розпорядженні ефективного національного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим та констатував порушення пункт 1 статті 6 та статтю 13 Конвенції.

Щодо скарги заявника за статтями 8 і 13 Конвенції Європейський суд нагадав, що у рішенні у справі «Полях та інші проти України» було визнано несумісним з вимогами статті 8 Конвенції застосування серйозних обмежувальних заходів без достатньої індивідуалізації. Однак, з подальшою зміною практики національних судів люстровані чиновники домоглися індивідуальної оцінки своєї ситуації і Європейський суд вже мав можливість розглянути справи, в яких заявники домоглися такої індивідуальної оцінки та зрештою були поновлені на своїх посадах і отримали відшкодування за весь період свого звільнення.

З огляду на ці процесуальні події, Європейський суд не може дійти висновку, що цей правовий шлях є переважно неефективним або марним, або, не роблячи припущень щодо його

можливого результату, що він не дозволив би заявнику отримати індивідуальну оцінку його конкретної ситуації.

З огляду на зазначене Європейський суд відхилив скаргу заявника за статтею 8 Конвенції на підставі пунктів 1 і 4 статті 35 Конвенції як передчасну та у зв'язку з невичерпанням національних засобів юридичного захисту.

Скаргу заявника за статтею 13 Конвенції Європейський суд відхилив на підставі підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції як явно необґрунтовану з огляду на його висновки за статтею 8 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

« 1. *Оголошує* прийнятними скарги на тривалість провадження та відсутність національного засобу юридичного захисту в національному законодавстві, а решту скарг у заяві – неприйнятними;

2. *Постановляє*, що ці скарги свідчать про порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції;

3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(i) 3 000 (три тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;

(ii) 200 (двісті) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат (iii) третьому заявнику – 2 000 (дві тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ДЕНИСЮК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF DENYSYUK AND OTHERS v. UKRAINE)
(заява № 22790/19 та 3 інші заяви)
Стислий виклад рішення від 13 лютого 2025 року

В ході досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо першого, другого та третього заявників було проведено відповідні негласні слідчі (розшукові) дії. У різні дати другий і третій заявники найняли четвертого заявника як свого захисника у кримінальних провадженнях щодо них.

Перший, другий та третій заявники подавали низку клопотань до різних органів державної влади з вимогою розкрити інформацію про тип, обсяг, тривалість та інші відомості щодо згаданих негласних слідчих (розшукових) дій, у тому числі, чи охоплювали вони прослуховування їх спілкування із захисниками. Працівники Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП) і голова Київського апеляційного суду відмовляли у задоволенні клопотань заявників, повідомляючи їм, що всі зібрані в ході оскаржуваних дій матеріали були знищені як такі, що не використовувалися як докази, а також посилаючись на таємний характер запитуваних документів та інформації.

Державне бюро розслідувань закрило кримінальне провадження за заявою першого заявника про незаконність застосованої до нього негласної слідчої (розшукової) дії у зв'язку з відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення.

Другий та третій заявники поскаржилися до Вищого антикорупційного суду (далі – ВАКС) на незаконні дії детективів НАБУ та прокурора САП, які відмовили їм у наданні документів щодо зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та передчасно знищили отримані в ході цих негласних дій матеріали. Вони також стверджували, що відповідні дії могли поширюватися на їх спілкування із захисниками, і просили визнати зняття інформації під час таких спілкувань незаконними.

ВАКС долучив скарги другого заявника до його кримінального провадження для розгляду на стадії доказування та відмовив у задоволенні скарг третього заявника під час підготовчого засідання та встановив, що негайне знищення матеріалів, які не стосувалися кримінального провадження, було законним і слугувало запобіжним заходом від неправомірного використання приватної інформації заявника.

Згідно з останньою інформацією сторін кримінальне провадження щодо першого заявника все ще перебувало на розгляді у Дніпровському районному суді міста Києва, судовий розгляд щодо другого та третього заявників також усе ще тривав.

Згідно з твердженнями четвертого заявника під час досудового розслідування проваджень щодо його клієнтів він неодноразово обговорював і консультував їх з правових питань шляхом використання телекомунікаційної мережі. Четвертий заявник подавав численні запити про надання інформації до правоохоронних та судових органів, щоб з'ясувати, чи могли бути прослухані будь-які його розмови із зазначеними клієнтами та чи міг їхній зміст стати відомим органам досудового розслідування. Органи державної влади відмовилися розголошувати будь-яку відповідну інформацію.

Уряд України (далі – Уряд) також повідомив Європейський суд з прав людини (далі – Європейський суд), що він не міг виконати його прохання про надання копій відповідних судових ухвал або будь-яких інших відповідних документів з матеріалів провадження другого та третього заявників на національному рівні. Зокрема, уся відповідна інформація, що могла залишитися у розпорядженні Київського апеляційного суду та САП, вже була знищена згідно з вимогами чинного законодавства та нормативно-правових актів. Також були знищені матеріали, отримані в ході негласних слідчих (розшукових) дій у справах заявників, які не використовувалися як докази. Інші відповідні документи, такі як клопотання детективів про отримання дозволу на зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж до слідчих суддів та відповідні судові ухвали містили інформацію, яка не була розсекречена. Отже, згідно зі статтею 32 Закону України «Про державну таємницю» копії цих документів не могли бути надані.

До Європейського суду перший, другий і третій заявники скаржилися за статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що негласні слідчі (розшукові) дії порушили їхні гарантовані статтею 8 Конвенції права, враховуючи, зокрема, стверджувану відсутність належних гарантій у чинному законодавстві та практичних засобів їхньої реалізації у їхніх відповідних справах. Четвертий заявник, адвокат, скаржився, що його права за статтею 8 Конвенції були порушені, оскільки національне законодавство, застосовне до негласного прослуховування телефонного зв'язку, не містило належних гарантій захисту його конфіденційного спілкування з клієнтами. Другий, третій і

четвертий заявники також скаржилися за статтею 13 Конвенції на відсутність у них ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з їхніми скаргами за статтею 8 Конвенції. Другий, третій і четвертий заявники також скаржилися на недотримання Урядом статті 38 Конвенції у зв'язку з відмовою Уряду надати копії документів із матеріалів проваджень на національному рівні щодо другого та третього заявників.

Розглянувши скарги першого, другого та третього заявників, Європейський суд дійшов висновку, що негласний аудіо- та відеоконтроль щодо першого заявника та зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж способом прослуховування телефонних розмов щодо другого та третього заявників становили втручання в їхні права, захищені статтею 8 Конвенції.

Європейський суд зазначив, що, як вбачається з наявних матеріалів, оскаржувані негласні слідчі (розшукові) дії мали певну підставу в національному законодавстві і їх санкціонували судді, як того вимагало чинне законодавство. Однак, у цій справі національні органи влади відмовили заявникам у доступі до ухвал щодо них лише на тій підставі, що вони були «засекречені» і у зв'язку з відмовою Уряду надати копії відповідних ухвал у справах другого та третього заявників, Європейський суд не має підстав для висновку, що рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо заявників були ухвалені у результаті належного та детального судового розгляду, який відображав, зокрема, збалансований підхід до відповідних конкуруючих інтересів, як того вимагає Конвенція та застосовне національне законодавство. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції у зв'язку з цим.

Щодо конфіденційного спілкування захисника з клієнтом Європейський суд наголосив, що будь-які законодавчі положення щодо негласних слідчих (розшукових) дій, які потенційно порушують професійну адвокатську таємницю, повинні відповідати особливо суворим вимогам ясності та чіткості, щоб вважатися «законними». Європейський суд зауважив, що Інструкція про негласні слідчі дії від 16 листопада 2012 року не містить конкретних вказівок, які б конкретизували зміст законодавчих положень щодо захисту спілкування захисника з клієнтом. Також не вбачається, що в національному законодавстві існують будь-які інші загальнодоступні інструменти, які передбачають конкретні гарантії, що мають застосовуватися, чи процедури, яких слід дотримуватися у випадках, коли органи державної влади випадково перехоплюють конфіденційну розмову підозрюваного з його захисником під час зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж способом прослуховування телефонних розмов, аудіоконтролю чи іншої подібної слідчої дії.

Розглянувши всі наявні йому матеріали, Європейський суд зауважив, що судові органи, які дали дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) заходів, не мали повноважень здійснювати нагляд за виконанням своїх ухвал, а їхні повноваження обмежувалися первинною стадією ухвалення дозволу. Їх не повідомляли про результати проведення дозволених ними негласних слідчих (розшукових) дій та вони не мали повноважень перевіряти, чи було дотримано вимоги ухвал про надання дозволу.

У контексті наведених міркувань стосовно відсутності у застосовній національній правовій системі детальних правил і вказівок, які б встановлювали процедуру виявлення та обробки випадково перехопленого конфіденційного спілкування захисників з клієнтами, а також відсутності незалежного наглядового органу, який здійснював би нагляд за перехопленням приватного спілкування, Європейський суд дійшов висновку, що відповідне національне законодавство не надало заявникам достатніх гарантій для забезпечення проведення негласних слідчих (розшукових) дій у їхніх справах. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції у зв'язку з цим.

Щодо доступності заявникам постфактум засобів юридичного захисту у їхніх справах, Європейський суд зазначив, що у цій справі можливість заявників відстояти свої права за статтею 8 Конвенції була значно обмежена з огляду на необґрунтовані відмови органів державної влади надати доступ до судових ухвал про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Також Європейський суд відмовився оцінювати потенційну ефективність «другого кроку» двоетапного механізму юридичного захисту, який складається з таких кроків: (1) можливість для заявників подати скарги та/або заперечення за частиною другою статті 303 та/або частиною третьою статті 309 Кримінального процесуального кодексу України під час підготовчого засідання; і (2) можливість для них подати цивільний позов про відшкодування шкоди або за статтею 1176 Цивільного кодексу України, або Законом України «Про відшкодування шкоди», оскільки згідно з останньою отриманою від сторін інформацією, провадження щодо всіх трьох відповідних заявників усе ще тривають.

Щодо ефективності «першого кроку» у кримінальних справах заявників Європейський суд зазначив, що по-перше, жодна з цих процедур не може бути застосована незалежно, оскільки суб'єкти негласних слідчих (розшукових) дій мають дочекатися, коли буде призначено підготовчі засідання у їхніх кримінальних провадженнях, перш ніж подавати відповідні скарги, однак у цій справі будь-яка

потенційна ефективність зазначених засобів юридичного захисту вже була скомпрометована тривалістю відповідного провадження. По-друге, обсяг питань, які вирішуються кримінальним судом у підготовчому засіданні, не включає конкретних повноважень, наданих суддям для перевірки законності чи необхідності дій працівників правоохоронних органів у зв'язку з негласними слідчими (розшуковими) діями, не говорячи вже про будь-які повноваження щодо перегляду обґрунтування, наведеного слідчими суддями під час ухвалення дозволу на проведення таких слідчих дій.

Європейський суд зауважив, що спроби другого та третього заявників застосувати наведені в частині другій статті 303 процедури виявилися неефективними на практиці. Зокрема, скарги другого заявника були долучені до матеріалів провадження без їхнього розгляду у підготовчому засіданні. У справі третього заявника у задоволенні подібних скарг було відмовлено, оскільки вони були визнані такими, що не відповідали предмету підготовчого засідання. Крім того, як вбачається з відповідного обґрунтування ВАКС, він не вважав себе компетентним розглядати на будь-якій стадії провадження будь-які скарги, пов'язані з такими слідчими діями, окрім тих, що стосувалися потенційної недопустимості отриманих доказів.

Враховуючи відсутність у національному законодавстві конкретних положень, які б встановлювали компетенцію кримінальних судів розглядати суть скарг заявників за статтею 8 Конвенції або у підготовчому засіданні, або під час судового розгляду, неможливість встановити наявності таких повноважень з усталеної судової практики, а також досвід другого та третього заявників, чиї спроби подати скарги у підготовчих засіданнях виявилися неефективними на практиці, Європейський суд дійшов висновку, що передбачена частиною другою статті 303 Кримінального процесуального кодексу України процедура, не відповідає вимогам «ефективного засобу юридичного захисту» для розгляду скарг заявників за статтею 8 Конвенції по суті.

Стосовно передбаченої частиною третьою статті 309 процедури, якою не користувався жоден із заявників, Європейський суд, окрім подібних занепокоєнь, як й щодо передбаченої частиною другою статті 303 процедури, не зміг зрозуміти, як заявники могли нею скористатися, враховуючи, що їм було відмовлено в доступі до тих самих ухвал, щодо яких вони теоретично могли подати заперечення за цією статтею.

Європейський суд дійшов висновку, що застосовне національне законодавство не містило достатніх процесуальних гарантій, аби забезпечити заявникам ефективну можливість перевірити, *post factum*, законність і необхідність проведення негласних слідчих (розшукових) дій та отримати відшкодування шкоди у зв'язку з будь-якими стверджуваними порушеннями їхніх прав за статтею 8 Конвенції під час ухвалення дозволу та проведення таких негласних дій. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції у зв'язку з цим.

У контексті наведеного Європейський суд дійшов висновку, що втручання в права першого, другого та третього заявників, захищені статтею 8 Конвенції, не було здійснено «згідно із законом» з таких причин: (i) не маючи доступу до судових ухвал про надання дозволу на проведення оскаржуваних негласних дій, Європейський суд не може дійти висновку, що вони були постановлені «законно», включаючи вимогу проведення попередньої оцінки «необхідності» таких негласних слідчих (розшукових) дій; (ii) під час проведення оскаржуваних негласних слідчих (розшукових) дій спілкування заявників з їхніми захисниками не було достатньою мірою захищене конкретними та детальними нормами й процедурами, які визначали спосіб виявлення та обробки такого спілкування у випадку випадкового прослуховування, а також у зв'язку з відсутністю незалежного наглядового органу з достатньою компетенцією для захисту заявників від зловживань або помилок з боку працівників правоохоронних органів; і (iii) заявники не змогли отримати достатньо інформації та документів, щоб змістовно оскаржити законність і необхідність проведення оскаржуваних негласних слідчих (розшукових) дій після їхнього завершення, і не мали у своєму розпорядженні ефективної національної процедури для своєчасного розгляду суті їхніх скарг за статтею 8 Конвенції.

Розглянувши скарги четвертого заявника Європейський суд повторив, що прослуховування спілкування під час проведення негласного зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж охоплює права за статтею 8 Конвенції усіх сторін такого спілкування, незалежно від того, стосовно телефонного зв'язку кого було ухвалено проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Розглянувши матеріали справи, Європейський суд дійшов висновку, що четвертий заявник, як особа, яка потенційно випадково постраждала внаслідок зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж способом прослуховування телефонних розмов, не мав у своєму розпорядженні будь-якого механізму для перевірки достовірності своїх тверджень, а також законності та необхідності дій органів державної влади, а отже було порушено статтю 8 Конвенції стосовно четвертого заявника.

Стосовно скарг другого, третього та четвертого заявників за статтею 13 Конвенції Європейський суд, взявши до уваги свої висновки за статтею 8 Конвенції, дійшов висновку, що немає потреби розглядати їх окремо.

Розглянувши скарги заявників за статтею 38 Конвенції, Європейський суд зазначив, що у контексті зобов'язання, яке випливає з тексту статті 38 Конвенції, Уряд держави-відповідача не може посилається на положення національного законодавства чи інші обмеження, такі як відсутність спеціального рішення іншого державного органу для виправдання ненадання запитуваних Європейським судом документів.

Крім того, Європейський суд зауважив, що положення національного законодавства, на яке посилався Уряд у цій справі, не містить абсолютної заборони, а радше встановлює процедуру та обмеження на розголошення. Проте Уряд не надав практичних пропозицій Європейському суду, які б дозволили йому дотриматися свого обов'язку співпрацювати, вирішуючи будь-які законні занепокоєння, які у нього могли виникнути щодо можливого конфіденційного характеру відповідних таємних за національним законодавством документів.

Беручи до уваги наведені міркування і важливість співпраці Урядів під час провадження за Конвенцією, Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі Уряд держави-відповідача не дотримався своїх зобов'язань за статтею 38 Конвенції у зв'язку з його відмовою надати документи, які вимагав Європейський суд.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *«Вирішує об'єднати заяви;*
2. *Вирішує* долучити заперечення Уряду щодо вичерпання національних засобів юридичного захисту першим, другим і третім заявниками до розгляду по суті скарги за статтею 8 Конвенції та відхиляє їх, розглянувши суть цієї скарги;
3. *Оголошує* прийнятними подані всіма заявниками скарги за статтею 8 Конвенції;
4. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції щодо усіх заявників;
5. *Постановляє*, що немає потреби окремо розглядати скаргу за статтею 13 Конвенції, подану другим, третім і четвертим заявниками;
6. *Постановляє*, що держава-відповідач не дотрималася своїх зобов'язань за статтею 38 Конвенції;
7. *Постановляє*, що встановлення порушень саме собою становить достатню справедливую сатисфакцію будь-якої моральної шкоди, якої зазнали заявники;
8. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити другому і третьому заявникам спільно 6 000 (шість тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може їм нараховуватися, в якості компенсації витрат на правову допомогу, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу та сплачені на банківський рахунок адвокатського об'єднання «Назар Кульчицький та партнери», як того вимагали ці заявники;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
9. *Відхиляє* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ДЖАЧВЛІАНІ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF DZHACHVLIANI AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 37516/23 та 2 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 15 травня 2025 року

Під час тримання під вартою в установах виконання покарань заявники страждали на серйозні захворювання, які впливали на їхнє повсякденне життя.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржились за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на ненадання їм належної медичної допомоги під час тримання під вартою. У заявах № 41072/23 та № 10085/24 заявники подали інші скарги, які також порушували питання за Конвенцією. У заявах № 37516/23 та № 41072/23 заявники також висунули інші скарги за статтею 5 Конвенції.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд нагадав, що медична допомога, яка надається в установах виконання покарань, має відповідати рівню допомоги, яку органи державної влади зобов'язалися надавати для всього населення. Проте це не означає, що кожному затриманому має гарантуватися медичне лікування на тому самому рівні, що й у найкращих медичних закладах поза межами установ виконання покарань. Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі заявники не отримали всебічної та належної медичної допомоги під час тримання під вартою, та констатував порушення статті 3 Конвенції.

Стосовно інших скарг заявників у заявах № 41072/23 та № 10085/24 Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику у справах проти України, дійшов висновку, що ці скарги також свідчать про порушення положень Конвенції.

Європейський суд відхилив інші скарги у заявах № 37516/23 та № 41072/23 на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції як такі, що не відповідають критеріям прийнятності, або не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* прийнятними скарги на ненадання органами державної влади заявникам належної медичної допомоги під час тримання під вартою, а також інші скарги за усталеною практикою Суду, наведені у таблиці в додатку, а решту скарг у заявах № 37516/23 та № 41072/23 – неприйнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з ненаданням належної медичної допомоги під час тримання під вартою;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду (див. таблицю в додатку);
5. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «КИЙКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KYUKO v. UKRAINE)
(Заява № 26371/16)

Стислий виклад рішення від 19 червня 2025 року

У різні дати 2014 та 2015 років Синельниківський міськрайонний суд, Апеляційний суд Дніпропетровської області (далі – апеляційний суд) та Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ відповідно визнавали заявника та його співобвинувачених винними у вчиненні декількох епізодів крадіжки. Встановлюючи вину заявника, суди посилалися, *inter alia*, на записи перехоплених мобільних телефонних розмов між обвинуваченими протягом певного періоду, які вказували на те, що вони координували час і місце вчинення злочинів.

Заявник та його захисник мали доступ до стенограм записаних розмов під час досудового розслідування, але заявник вирішив не коментувати їх, використавши своє право зберігати мовчання. У стенограмі згадувалося, що для проведення цього заходу було отримано дозвіл апеляційного суду, але не наводилося жодних деталей, таких як дата та реєстраційний номер відповідної постанови суду.

У відповідь на клопотання заявника та його співобвинувачених щодо доступу до постанови суду про надання дозволу на перехоплення їхніх телефонних розмов, суд першої інстанції направив запити до міліції та апеляційного суду. Працівники міліції повідомили суд, що телефонні дзвінки були перехоплені відповідно до законодавства, але доступ до відповідної постанови апеляційного суду, не міг бути наданий, оскільки їй було присвоєно гриф таємності на п'ять років згідно з чинним законодавством. Апеляційний суд зазначив, що період, протягом якого відповідна постанова мала залишатися засекреченою, ще не минув.

30 листопада 2013 року, за твердженнями заявника, працівники Синельниківського міського відділу міліції застосували до нього силу та одягли на нього кайданки, сказавши, що він чинив опір перевезенню до СІЗО. Були присутні інші працівники міліції; деякі з них знімали події на відео. Під час посадки до службового транспортного засобу один з працівників міліції штовхнув заявника, через що той впав. В результаті він отримав тілесні ушкодження і перевозився у транспортному засобі із заведеними за спину руками в кайданках. Прибувши до СІЗО того дня, заявника оглянув лікар-терапевт СІЗО та задокументував у журналі тілесних ушкоджень СІЗО кільцеві почервоніння навколо обох зап'ясть заявника та забій в області правої надбрівної дуги.

01 грудня 2013 року було порушено кримінальне провадження у відповідь на скаргу заявника на застосування до нього сили. У період з грудня 2013 року до грудня 2018 року розслідування п'ять разів закривалося прокурором із посиланням на відсутність доказів, і згодом поновлювалося знову після скарг, поданих заявником. Суди послідовно вказували на невиконання прокурором попередніх вказівок, включаючи проведення судово-медичної експертизи, перегляд стверджуваних відеозаписів подій та даних з камер відділу міліції, а також усунення суперечностей у показаннях свідків. Судово-медична експертиза була проведена у грудні 2018 року, і через два тижні кримінальне провадження було знову закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на те, що працівники міліції піддали його катуванню, а його скарга у зв'язку з цим не була належним чином розслідувана, Європейський суд вирішив розглянути цю скаргу лише за статтею 3 Конвенції; за статтями 8 та 13 Конвенції на те, що його телефонні розмови були записані без попереднього дозволу суду, оскільки постанова, що санкціонувала перехоплення його мобільних телефонних розмов, надана йому не була, а також на відсутність ефективного національного засобу юридичного захисту для оскарження законності перехоплення його мобільних телефонних розмов працівниками міліції; за статтею 6 Конвенції на те, що результати запису його телефонних розмов були використані як докази проти нього в кримінальному провадженні.

Розглянувши скарги заявника за статтею 3 Конвенції, Європейський суд вказав на такі недоліки в розслідуванні походження стверджуваних тілесних ушкоджень заявника: жодної судово-медичної експертизи незабаром після подій проведено не було, попри чіткі вказівки національних судів щодо цього, експертиза була проведена лише через п'ять років; невідомо чи була медична довідка, видана лікарем СІЗО, яка засвідчувала наявність тілесних ушкоджень у заявника, надано експерту, і, якщо так, чому задокументовані в ній ушкодження не були взяті до уваги; жодного огляду наявних відеозаписів подій та даних з камер безпеки ніколи не проводилося, всупереч вказівкам національних судів, які

неодноразово скасовували постанови прокурора про закриття провадження, вказуючи на недоліки розслідування та невиконання прокурором вказівок; тривалість розслідування понад п'ять років.

За цих обставин Європейський суд дійшов висновку, що Уряд не зняв із себе тягара доведення і не зміг задовільно встановити, що ушкодження заявника, задокументовані після його прибуття до СІЗО незабаром після відповідної події, були повністю спричинені чимось іншим, а не жорстоким поведінням під час перебування під вартою у відділі міліції. Таким чином, держава несе відповідальність за жорстоке поведіння із заявником.

Зазначених висновків було достатньо для встановлення Європейським судом того, що заявник був підданий жорсткому поведінню, яке має бути кваліфіковане як нелюдське та таке, що принижує гідність та констатував порушення процесуального та матеріального аспектів статті 3 Конвенції.

Розглянувши скарги заявника за статтями 8 та 13 Конвенції, Європейський суд зазначив, що у відповідь на клопотання заявника про надання постанови суду, якою санкціонувалося перехоплення телефонних розмов, та відхиляючи його клопотання про недопустимість відповідного аудіозапису, національні суди лише обмежилися твердженням, яке ґрунтувалося на загальній інформації, наданій їм працівниками міліції та апеляційним судом, що захід спостереження був санкціонований апеляційним судом, і тому був законним, але відповідна постанова була засекречена. Вони не встановили балансу між інтересами заявника та інтересами суспільства у виявленні та притягненні до відповідальності за злочини, і не пояснили, чому надання постанови – після того, як мобільні телефонні розмови між обвинуваченими вже були записані, а аудіозаписи вже були розкриті заявнику – перешкодило б ефективному здійсненню правосуддя або будь-яким іншим законним суспільним інтересам.

Окрім того, ніщо не вказувало, що національні суди перевірили, чи справді існував судовий дозвіл, на який посилалися органи досудового розслідування, і чи був він частиною матеріалів справи, який був його зміст, чи існували відповідні та достатні підстави для дозволу на здійснення негласного спостереження або чи дотримувалися органи досудового розслідування умов судового дозволу під час здійснення спостереження.

За цих обставин Європейський суд дійшов висновку, що під час кримінального провадження заявник не міг перевірити, чи було втручання в його права здійснено на підставі попереднього судового дозволу, а національні суди не забезпечили ефективного судового перегляду законності та «необхідності в демократичному суспільстві» оскаржуваного заходу і такий перегляд не став додатковою гарантією проти свавілля у розумінні пункту 2 статті 8 Конвенції, а також, що заявник не мав у своєму розпорядженні ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з його скаргою. Європейський суд констатував порушення статті 8 та статті 13 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції.

Розглянувши скаргу заявника за статтею 6 Конвенції, Європейський Суд не зміг дійти висновку, що загальна справедливість кримінального провадження щодо заявника була підірвана та відхилив її відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції, як явно необґрунтовану.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* прийнятними скарги за статтями 3, 8 та 13 Конвенції, а скаргу за статтею 6 Конвенції – непринятною;

2. *Постановляє*, що було порушено процесуальний аспект статті 3 Конвенції;

3. *Постановляє*, що було порушено матеріальний аспект статті 3 Конвенції;

4. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;

5. *Постановляє*, що було порушено статтю 13 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції;

6. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(і) 4 000 (чотири тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, та

(іі) 3 000 (три тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості відшкодування судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок його представника;

(б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

7. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «КУЛИК ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KULYK v. UKRAINE)
(Заява № 40214/16)

Стислий виклад рішення від 09 травня 2025 року

У березні 2006 року Очаківська районна державна адміністрація Миколаївської області (далі – Очаківська РДА) дозволила передачу земельних ділянок у приватну власність восьми особам, у тому числі заявнику, та дозволила цим особам оформити відповідну технічну документацію. У квітні 2011 року Очаківська РДА завершила передачу та виділила заявнику земельну ділянку площею один гектар для ведення особистого селянського господарства. У жовтні 2011 року заявник отримав державний акт на право власності на цю земельну ділянку.

У травні 2013 року місцевий прокурор подав позов в інтересах держави з вимогою скасувати розпорядження Очаківської РДА від 2011 року про виділення земельної ділянки та визнати недійсним право власності заявника на неї. Прокурор стверджував, що земельна ділянка заявника була розташована у межах двокілометрової зони від берегової лінії Дніпровсько-Бузького лиману (законодавчо встановлена ширина для прибережної захисної смуги), а частина цієї захищеної земельної ділянки також була виділена для використання місцевому лісгосподарському підприємству. Аналогічні позови також були подані проти інших власників землі у тому ж районі.

У грудні 2013 року Очаківський міськрайонний суд Миколаївської області (далі – міськрайонний суд) відмовив у задоволенні позову прокурора. Він встановив, що не було доказів належності земельної ділянки заявника до водоохоронної зони або того, що частина цієї землі була виділена для використання місцевому лісгосподарському підприємству. Він також встановив, що жодна з підстав припинення права власності на землю, передбачених статтею 140 Земельного кодексу, не застосовувалася у справі заявника.

Зазначене рішення було залишене без змін Апеляційним судом Миколаївської області. Апеляційний суд по суті погодився з висновками міськрайонного суду і зазначив, що спірна ділянка розташовувалася на відстані 1 999,3 метра від берегової лінії; таким чином, більша частина цієї землі взагалі не могла вважатися такою, що належить до «прибережної захисної смуги».

У листопаді 2014 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) передав справу на новий розгляд. Суд встановив, що стаття 88 Водного кодексу України встановлювала двокілометрову захисну смугу землі вздовж берегових ліній морів і лиманів. Точні межі водоохоронних зон такого характеру мали бути оформлені відповідною технічною документацією. Однак за відсутності такої документації органи державної влади, відповідальні за ухвалення рішень щодо розпорядження такою землею, були зобов'язані враховувати нормативно визначені розміри «прибережних захисних смуг» та «орієнтовні розміри» водоохоронних зон. Насамкінець ВССУ зазначив, що землі, розташовані в межах «прибережних захисних смуг», не могли бути передані у приватну власність. Вони могли бути передані лише в оренду, і навіть тоді тільки для обмеженого переліку цілей.

На підставі зазначених висновків ВССУ після нового розгляду справи суди нижчих інстанцій задовольнили позов прокурора у повному обсязі; право власності заявника було визнано недійсним. Суди нижчих інстанцій також встановили, що 0,2233 га землі заявника були виділені для використання місцевому лісгосподарському підприємству.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на те, що його було свавільно позбавлено власності, оскільки національні суди не розглянули його справу належним чином та не навели належного обґрунтування для своїх рішень. Європейський суд вирішив, що ці скарги підлягають розгляду виключно за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Розглянувши матеріали справи, Європейський суд відзначив, що у цій справі було втручання у власність заявника.

Європейський суд зазначив, що підхід національних судів стосовно того, що органи державної влади, відповідальні за ухвалення рішень щодо розпорядження такою землею, були зобов'язані

враховувати «орієнтовні розміри» водоохоронних зон, залишав можливість для виникнення помилок та зловживань, і таким чином викликає сумніви щодо відповідності вимозі «якості закону».

Також Європейський суд зазначив, що під час нового розгляду справи національні суди взагалі не аналізували питання про те, що жодна з підстав для припинення права власності на землю, встановлених статтею 140 Земельного кодексу України, не була застосовна до справи заявника, як про це зазначив міськрайонний суд під час першого розгляду справи.

Європейський суд зробив висновок, що насправді суть цієї справи полягає в оцінці пропорційності і, зокрема, у наявності можливості у заявника отримати компенсацію, або будь-яку іншу форму відшкодування за позбавлення його майна, а також повторив, що позбавлення власності без виплати суми, обґрунтовано пов'язаної з її вартістю, зазвичай становитиме непропорційне втручання, а повна відсутність відшкодування шкоди може вважатися виправданою за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції лише за виняткових обставин.

Однак, Європейський суд наголосив, що у цій справі заявник не отримав жодного відшкодування за земельну ділянку, якої він був позбавлений, а жодної спроби запропонувати йому таку компенсацію або будь-яку іншу форму відшкодування зроблено не було та констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. *Постановляє*, що:
 - (а) держава-відповідач повинна забезпечити належними засобами та протягом розумного строку повне повернення заявнику прав власності на відповідну земельну ділянку, або надати заявнику відшкодування у грошовій формі чи у вигляді рівнозначного майна;
 - (б) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику 1 500 (одна тисяча п'ятсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (а) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ЛУПАШКУ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF LUPASHKU v. UKRAINE)
(Заява № 57149/14)

Стислий виклад рішення від 24 квітня 2025 року

Заявниця працювала на місцевому сільськогосподарському підприємстві, якому належав житловий будинок. Згідно з твердженнями заявниці вона перебувала на обліку як особа, яка потребувала житла.

На початку грудня 2004 року вона звернулася із заявою до органу приватизації Березівської міської ради щодо приватизації квартири № 2 у місті Березівка Одеської області (далі – квартира № 2). У січні 2005 року виконавчий комітет Березівської міської ради (далі – виконавчий комітет) задовольнив цю заяву та прийняв рішення про приватизацію згаданої квартири та видачу заявниці свідоцтва про право власності.

У незазначену дату прокуратура Березівського району отримала заяву від пана П., який стверджував, що заявниця незаконно проникла та зайняла його квартиру. Під час перевірки прокурор встановив, що заявниця не проживала (і не була зареєстрована) у квартирі на момент її приватизації, і не перебувала на обліку як особа, яка потребувала житла або покращення житлових умов, а довідка, яка була необхідна для подання заяви заявниці про приватизацію про те, що саме вона була наймачем квартири № 2 – було підроблено. Прокурор також встановив, що у липні 2000 року заявниця приватизувала та отримала свідоцтво про право особистої власності на іншу квартиру в тому ж будинку, а саме, квартири № 3.

На підставі цих висновків у грудні 2009 року прокурор подав протест до виконавчого комітету з вимогою скасувати його рішення щодо приватизації заявницею квартири № 2 та її свідоцтво про право власності. Наступного дня виконавчий комітет задовольнив протест прокурора. У лютому 2010 року П. приватизував квартиру № 2, отримав свідоцтво про право власності та зареєстрував у ній себе та членів своєї сім'ї.

У квітні 2011 року Березівський районний суд Одеської області (далі – районний суд) скасував рішення виконавчого комітету щодо задоволення протесту прокурора. Він також скасував свідоцтво про право власності П. на квартиру № 2 та зобов'язав зняти його та членів його сім'ї з реєстраційного обліку в квартирі. Районний суд зазначив, що під час приватизації квартири у 2005 році заявниця сплатила борг, який П. накопичив за комунальні послуги, а також відхилив аргумент П., що заявниця двічі скористалася своїм правом на приватизацію, що було заборонено.

У жовтні 2012 року Одеський апеляційний адміністративний суд (далі – апеляційний суд), не зазначивши на які докази він посилався, дійшовши таких висновків, скасував зазначену постанову та відмовив у задоволенні позовних вимог заявниці про скасування рішення виконавчого комітету та свідоцтва про право власності П. на квартиру. Апеляційний суд також постановив, що вимоги заявниці про визнання П. та членів його сім'ї такими, що «втратили право користування квартирою» не могли бути розглянуті в адміністративному провадженні, і тому в цій частині провадження було закрито.

У лютому 2014 року Вищий адміністративний суд України залишив без задоволення касаційні скарги як заявниці, так і відповідачів.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на незаконне позбавлення майна – квартири, яку вона приватизувала та в якій проживала декілька років – на користь іншої особи.

Розглянувши всі надані йому матеріали, Європейський суд зазначив, що апеляційний суд, ухвалюючи постанову не на користь заявниці, стверджував про права П. на квартиру, не наводячи жодного детального аналізу чи чіткого посилання на докази.

Європейський суд зазначив, що є сумнівним існування вагомих підстав для перевірки прокурором скарги П., який ніколи не володів квартирою, а лише був її наймачем багато років до того, як поїхав з міста. Також не можна ігнорувати, що перевірка була зосереджена на ймовірній підробці документа, виданого заявниці на підтвердження її заяви про приватизацію квартири № 2, але не згадувалося про шахрайські дії самої заявниці. На підставі цієї перевірки та подальшого

протесту прокурора, виконавчий комітет ухвалив рішення скасувати своє рішення про задоволення заяви заявниці про приватизацію. Навіть припустивши, що підозри у підробці місцевим посадовцем могло бути достатньо для складення протесту прокурором і вимоги скасувати свідоцтво про право власності заявниці, це питання не розглядалося в аналізі національних судів в ході провадження.

Європейський суд також наголосив, що національні суди вищих інстанцій не навели жодного аналізу того, що заяву П. про приватизацію було задоволено майже через два місяці після скасування права власності заявниці на підставі протесту прокурора, , але водночас, не навівши жодного аналізу цього питання, відмовили у скасуванні свідоцтва П.

Водночас Європейський зауважив, що аргумент щодо можливої «подвійної» приватизації був відомий національним судам, щонайменше апеляційному суду, але жодного аналізу цього питання наведено не було. Національні суди також не розглядали оплату, здійснену заявницею в ході приватизації квартири № 2.

Беручи до уваги наведені міркування, Європейський суд дійшов висновку, що національні суди не забезпечили ретельного та всебічного розгляду справи заявниці та не навели належних підстав для скасування її права власності на квартиру та констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці 2 000 (дві тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
4. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ЛЮБОВЕЦЬКИЙ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF LYUBOVETSKYY v. UKRAINE)
(Заява № 42171/17)

Стислий виклад рішення від 12 червня 2025 року

У вересні 2006 року Хмельницький міськрайонний суд (далі – суд першої інстанції) визнав заявника винним у вчиненні декількох кримінальних правопорушень та обрав йому покарання у виді позбавлення волі на строк вісім років за шахрайство, а також звільнив його від призначеного покарання за вчинення інших злочинів у зв'язку із закінченням строків давності.

Апеляційний суд Хмельницької області (далі – апеляційний суд) скасував вирок суду першої інстанції, перекваліфікував діяння заявника з шахрайства на менш тяжкий злочин і звільнив його від призначеного покарання щодо усіх вчинених злочинів у зв'язку із закінченням строків давності. Колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України скасувала ухвалу апеляційного суду та направила справу до цього ж суду на новий розгляд.

09 вересня 2008 року апеляційний суд залишив вирок суду першої інстанції від 2006 року без змін. Того ж дня заявника направили відбувати покарання до виправної колонії. Верховний Суд України відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою заявника.

Після ухвалення остаточного вироку заявник порушив у національних судах питання застосування менш сприятливого законодавства у його справі, оскільки був визнаний винним за Кримінальним кодексом України 2001 року, який передбачав більш м'яке покарання за шахрайство, хоча Кримінальний кодекс України 1960 року передбачав коротші строки давності. Він стверджував, що злочин, за вчинення якого він був визнаний винним, був скоєний у вересні 1994 року, і строк давності притягнення до кримінальної відповідальності розпочався 18 березня 1998 року та закінчився 18 березня 2008 року. Однак заявник був визнаний винним у вчиненні цього злочину 09 вересня 2008 року, тобто більше ніж через десять років, а тому він мав бути звільнений від призначеного покарання.

Справу розглянули суди трьох інстанцій і 10 жовтня 2013 року апеляційний суд врешті-решт постановив ухвалу на користь заявника у зв'язку з істотним порушенням кримінального законодавства. Апеляційний суд ухвалив звільнити заявника від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строку давності, встановленого Кримінальним кодексом України 1960 року. Однак він зазначив, що питання не стосувалося «недоліків вироку в частині кваліфікації злочину та призначення покарання». У березні 2014 року заявник звернувся до суду першої інстанції з позовом про відшкодування шкоди у зв'язку з незаконним триманням під вартою у період з 09 вересня 2008 року до 10 жовтня 2013 року. Суд першої інстанції частково задовольнив позов заявника та присудив йому 200 000 українських гривень в якості відшкодування моральної шкоди, апеляційний суд залишив це рішення без змін.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) скасував рішення судів нижчих інстанцій та направив справу до суду першої інстанції на новий розгляд. Справу переглядали декілька разів, доки ВССУ остаточно не відмовив у задоволенні позову заявника на тій підставі, що заявник не був виправданий, а радше звільнений від відбування покарання. Отже, звільнення заявника не призвело до його реабілітації, і він не мав права на відшкодування шкоди згідно із Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду».

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за підпунктом «а» пункту 1 та пунктом 5 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та статтею 7 Конвенції на те, що тримання його під вартою було незаконним у зв'язку із застосуванням менш сприятливого законодавства, а також на відмову присудити йому відшкодування шкоди за тримання під вартою. Європейський суд вирішив розглянути цю заяву виключно за статтею 5 Конвенції.

Розглянувши скарги заявника, Європейський суд зауважив, що коли йдеться про позбавлення свободи, особливо важливо дотримуватися загального принципу юридичної визначеності. Тому важливо, щоб умови позбавлення свободи за національним та/або міжнародним правом були чітко визначені, а сам закон був передбачуваним у своєму застосуванні, аби відповідати встановленому Конвенцією стандарту «законності».

Європейський суд зазначив, що ухвала про звільнення заявника була постановлена з метою застосування більш сприятливого законодавства, яке існувало у період з часу вчинення злочину до дати ухвалення остаточного вироку заявнику, а також, що ухвала від 09 вересня 2008 року не відповідала національному законодавству, принципам законності та юридичної визначеності, закріпленим у Конвенції, тобто заявник перебував під вартою понад п'ять років у зв'язку з тим, що у зазначеній ухвалі національний суд не застосував більш сприятливе законодавство та не звільнив заявника від відбування покарання. Європейський суд дійшов висновку, що тримання заявника під вартою з 09 вересня 2008 року до 10 жовтня 2013 року було непередбачуваним і свавільним, а тому порушувало підпункт «а» пункту 1 статті 5 Конвенції.

Щодо інших скарг заявника Європейський суд вказав, що він вже встановлював у справах проти України, що право на відшкодування шкоди відповідно до пункту 5 статті 5 Конвенції не забезпечене національною правовою системою, якщо Європейський суд встановлює порушення будь-якого з попередніх пунктів цієї статті, та якщо немає рішення національного суду, яким би було встановлено незаконність тримання під вартою, та констатував порушення пункту 5 статті 5 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено підпункт «а» пункту 1 статті 5 Конвенції;
3. *Постановляє*, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ПП «МАРКЕТТРАНС» ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF MARKETTRANS, PP v. UKRAINE)
(Заява № 16989/15)

Стислий виклад рішення від 26 червня 2025 року

У серпні-жовтні 1991 року Українська центральна рада з туризму та екскурсій, яка з 1960 року була підрозділом Української республіканської ради профспілок, була реорганізована у приватне акціонерне товариство під назвою «Укрпрофтур», його статут був належним чином зареєстрований органами державної влади. ПрАТ «Укрпрофтур» отримало права власності на все профспілкове майно, що використовувалося для туристичної діяльності. Воно мало мережу дочірніх підприємств у всіх регіонах України, включаючи Херсонську область.

У 1999 році ПрАТ «Укрпрофтур» передало право власності на базу в селі Кринки своїй дочірній компанії в Херсонській області – закритому акціонерному товариству «Херсонтурист». Право власності останнього на базу було оформлено місцевими органами влади у 2002 році шляхом видачі декількох свідоцтв про право власності (кожне стосувалося відповідно одного з декількох приміщень, що становили базу).

У 2008 році ПП «Маркеттранс» (далі – підприємство-заявник) придбало базу у ЗАТ «Херсонтурист». Дані про право власності підприємства-заявника на базу були належним чином внесені до відповідного реєстру.

У 2011 році прокурор району звернувся з позовом до Господарського суду Херсонської області, вимагаючи визнання недійсними всіх правовстановлюючих документів на базу (включаючи ті, що стосувалися ЗАТ «Херсонтурист»), а також договору купівлі-продажу з підприємством-заявником, та передачі права власності на базу Фонду державного майна України (далі – ФДМУ), стверджуючи, що до 1990 року всі профспілки в Радянському Союзі були загальносоюзними громадськими організаціями і що Постановою від 10 квітня 1992 року (далі – Постанова № 2268) Верховна Рада України передала ФДМУ все належне колишнім загальносоюзним громадським організаціям майно. Таким чином, Федерація не мала права передавати базу ПрАТ «Укрпрофтур», а ПрАТ «Укрпрофтур», своєю чергою, не мало права передавати базу ЗАТ «Херсонтурист». Тобто, база належала державі і не могла бути законно зареєстрована як власність підприємства-заявника.

Вимоги прокурора були зрештою задоволені судами, які по суті погодилися з його доводами про те, що майно колишніх радянських профспілок було державною власністю і не могло бути передане у приватну власність профспілковими організаціями. Суди посилалися, на Постанову № 2268 та постанову Верховного Суду України від 16 вересня 2014 року (яка стосувалася аналогічної справи). Остаточна постанова була ухвалена Вищим господарським судом України 28 жовтня 2014 року.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) підприємство-заявник скаржилося за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що держава порушила його майнові права. Скарги підприємства-заявника за статтею 6 Конвенції, були визнані Європейським судом неприйнятними на стадії повідомлення про справу.

Розглянувши скарги підприємства-заявника, Європейський суд, посилаючись на свою попередню практику, повторив, що ще не було прийнято спеціального закону щодо статусу майна колишніх радянських профспілок, попри те, що Конституція України вимагає, щоб «правовий режим власності... визначався виключно законом».

Європейський суд зазначив, що підприємство-заявник придбало майно у ЗАТ «Херсонтурист» у 2008 році – тобто, щонайменше через шість років після того, як право власності ЗАТ «Херсонтурист» на майно було зареєстроване органами державної влади, навіть без урахування більш ранніх подій. Право власності підприємства-заявника також було належним чином оформлене органами державної влади. Тому навіть припустивши, що майно, передане ПрАТ «Укрпрофтур» та ЗАТ «Херсонтурист», дійсно було державною власністю і держава намагалася повернути собі право власності на вказане майно, Європейський суд не розуміє, чому держава чекала так довго, щоб

повернути собі право власності на це майно. У зв'язку з цим несуттєвим є те, що прокурор, як стверджувалося, дізнався про договір 2008 року (згідно з яким підприємство-заявник придбало базу у ЗАТ «Херсонтурист») у 2011 році, враховуючи той факт, що як право власності ЗАТ «Херсонтурист», так і підприємства-заявника (а також договір купівлі-продажу) були належним чином зареєстровані органами державної влади, і ця інформація була доступна у відповідних реєстрах. Іншими словами, держава знала (або повинна була знати) про стверджувані неправомірні дії щодо її власності задовго до 2011 року

Європейський суд також вказав, що, пояснюючи обґрунтування «суспільного інтересу» для втручання у майнові права підприємства-заявника, було наведене лише загальне твердження про необхідність відновлення прав держави на спірне майно. Уряд не стверджував, що державі було потрібне це майно з якоїсь конкретної та переконливої причини та не пояснив, як інтерес держави у володінні цим майном служив «суспільному інтересу». Прокурор також не висунув жодних конкретних аргументів у зв'язку з цим, подаючи свій позов у 2011 році.

Європейський суд повторив, що допущені органами державної влади неточності або помилки повинні служити на користь постраждалих осіб, особливо якщо не йдеться про інші конфліктуючі індивідуальні інтереси. Тобто, ризик будь-якої помилки органу державної влади має покладатися на саму державу, а помилки не повинні виправлятися за рахунок зацікавленої особи.

Європейський суд зауважив, враховуючи обставини цієї справи, що вимога до підприємства-заявника використовувати механізм відшкодування шкоди від ЗАТ «Херсонтурист» згідно зі статтею 216 Цивільного кодексу України, яка визначає наслідки визнання правочинів недійсними, поклала б на нього надмірний тягар. Стосовно пропозиції, що підприємство-заявник могло б вимагати згідно зі статтею 390 Цивільного кодексу України відшкодування за суму, витрачену на збереження та утримання майна, Європейському суду бракує інформації, яка б дозволила йому вирішити, чи був цей варіант практичним та ефективним – особливо враховуючи відсутність будь-яких прикладів рішень на національному рівні.

Отже, з огляду на наведене, Європейський суд дійшов висновку, що втручання у майнові права підприємства-заявника, окрім порушення серйозних сумнівів щодо його законності, поклало непропорційний тягар на підприємство-заявника та констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
 2. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
 3. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити підприємству-заявнику 50 000 (п'ятдесят тисяч) євро в якості відшкодування матеріальної та моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
- Відхиляє* решту вимог підприємства-заявника щодо справедливої сатисфакції.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «МИРОНЧУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF MYRONCHUK AND OTHERS v. UKRAINE)

(Заява № 7206/19 та 4 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що тривалість відповідних цивільних проваджень була несумісною з вимогою «розумного строку» та у них не було ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі тривалість проваджень була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку» і що заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цими скаргами, та констатував порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
- 2. *Оголошує* заяви прийнятними;
- 3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю цивільних проваджень та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту;
- 4. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ОБАРАНЧУК ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF OBARANCHUK V. UKRAINE)

(Заява № 41443/16)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

У 2007 році батько заявниці розпочав процедуру приватизації земельної ділянки, проте згодом помер, не завершивши її. Ніхто не поінформував органи державної влади про його смерть і як результат у 2009 році Харківська районна державна адміністрація (далі – районна адміністрація) виділила батьку заявниці земельну ділянку, а селищна рада видала на його ім'я державний акт про право власності на земельну ділянку (далі – розпорядження 2009 року), проте це право ніколи не реєструвалося у відповідному реєстрі речових прав на нерухоме майно чи земельному кадастрі.

У квітні 2012 року Тернопільський міськрайонний суд визнав, що заявниця, як спадкоємиця батька, була власником земельної ділянки (далі – рішення 2012 року). Оскільки жодної апеляційної скарги протягом десятиденного строку подано не було, це рішення стало остаточним.

Після вказаного рішення міськрайонного суду заявниця намагалася оформити право власності на земельну ділянку, звернувшись, зокрема за роз'ясненнями і до районної державної адміністрації.

Тернопільський окружний адміністративний суд своїм рішенням від квітня 2013 року зобов'язав відділ Державної реєстрації речових прав на нерухоме майно зареєструвати земельну ділянку на ім'я заявниці. У березні 2015 року Львівський апеляційний адміністративний суд вніс зміни до цієї постанови та зобов'язав відділ Державної реєстрації речових прав на нерухоме майно належним чином розглянути заяву про реєстрацію.

Водночас у червні 2013 року районна державна адміністрація виділила спірну земельну ділянку іншій особі, яка ще у 2012 року розпочала процедуру приватизації земельної ділянки. У грудні 2013 року ця особа продала земельну ділянку Л.

У квітні 2015 року Л. подав апеляційну скаргу на рішення 2012 року, стверджуючи, що він тільки тепер дізнався про рішення 2012 року. Апеляційний суд Тернопільської області задовольнив його скаргу, встановивши, що покійний батько заявниці не завершив процедуру приватизації земельної ділянки і ніколи не набував права власності на земельну ділянку за життя. Заява про приватизацію була подана невідомими особами від його імені в грудні 2008 року, тобто вже після його смерті. Державний акт про право власності, виданий на ім'я покійного батька, не був належним чином зареєстрований. Таким чином, заявниця успадкувала не земельну ділянку, а лише право завершити процедуру приватизації. Тому земельна ділянка була приватизована іншою особою та продана Л. На думку апеляційного суду, Л. мав право на оскарження рішення 2012 року, оскільки він придбав земельну ділянку у грудні 2013 року.

Заявниця подала касаційну скаргу, стверджуючи, що районна державна адміністрація порушила її права на земельну ділянку та принцип юридичної визначеності, виділивши земельну ділянку третій особі всупереч рішенням суду 2012 року. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив без змін рішення апеляційного суду, встановивши відсутність у ньому ознак помилки.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на порушення принципу юридичної визначеності у зв'язку з прийняттям національним судом до розгляду апеляційної скарги на остаточне рішення 2012 року від сторони, яка не брала участі в первинному провадженні; за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на скасування рішення 2012 року без поважних причин і незаконність відмови у задоволенні її позову щодо земельної ділянки.

Розглянувши скаргу заявниці за статтею 6 Конвенції Європейський суд зазначив, що Л. зазнав впливу рішення 2012 року через бездіяльність органів державної влади після ухвалення цього рішення. Заявниця поінформувала усі органи державної влади, відповідальні за передачу у власність земельної ділянки та реєстрацію відповідних правочинів, про рішення суду 2012 року задовго до того, як земельна ділянка була передана у власність певній особі і продана Л. Національні суди не розглянули аргумент заявниці, що поновлення провадження у зв'язку зі створеною районною державною адміністрацією ситуацією та скасування ухваленого на її користь рішення, суперечило принципу юридичної визначеності.

З огляду на зазначене Європейський суд дійшов висновку, що національні суди не навели обґрунтування, яке б доводило існування особливих та непереборних обставин для виправдання

поновлення розгляду справи заявниці, а рішення про прийняття до розгляду скарги Л. на рішення 2012 року порушило принцип юридичної визначеності та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Щодо скарги за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції Європейський суд, беручи свої висновки за пунктом 1 статті 6 Конвенції, дійшов висновку, що скасування остаточного рішення у спосіб, який був несумісним із принципом юридичної визначеності, позбавило заявницю впевненості в обов'язковості судового рішення, а також позбавило її – без наведення прийнятного обґрунтування та без будь-якого відшкодування – права на земельну ділянку, яке було встановлено цим рішенням. Це поклало на неї надмірний тягар. Отже, було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції;

3. *Постановляє*, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;

4. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці 1 000 (одна тисяча) євро, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу, та додатково будь-який податок, що може нараховуватися в якості відшкодування моральної шкоди;

(б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ОЛІЩУК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF OLISHCHUK AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 17774/24 та 2 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 30 квітня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на надмірну тривалість кримінальних проваджень та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв’язку з цим.

Європейський суд, розглянувши всі надані йому матеріали, дійшов висновку, що у цих справах тривалість проваджень на національному рівні була надмірною і не відповідала вимозі «розумного строку», а у заявників не було ефективного засобу юридичного захисту у зв’язку з цими скаргами. Враховуючи зазначене, Європейський суд констатував порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *«Вирішує об’єднати заяви;*
2. *Оголошує заяви прийнятними;*
3. *Постановляє, що ці заяви свідчать про порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв’язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв’язку з цим;*
4. *Постановляє, що:*
 - (a) *упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені у таблиці в додатку, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;*
 - (b) *із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ПОЖАРСЬКА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF POZHARSKA v. UKRAINE)

(Заява № 48433/15)

Стислий виклад рішення від 15 травня 2025 року

У червні 2011 року постановою Деснянського районного суду м. Києва було задоволено позов заявниці до Управління Пенсійного фонду України в Деснянському районі м. Києва (далі – Пенсійний фонд) та зобов'язано здійснити перерахунок пенсії. Постанова не була оскаржена та набрала законної сили. У лютому 2012 року Пенсійний фонд провів перерахунок пенсії заявниці.

У березні 2014 року Пенсійний фонд подав апеляційну скаргу та заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження на підставі «невиконання судом першої інстанції вимог процесуального законодавства щодо доведення до особи судового рішення у справі».

Київський апеляційний адміністративний суд (далі – апеляційний суд) відкрив апеляційне провадження та встановив, що апеляційна скарга була подана «у встановлений законом строк». Апеляційний суд задовольнив апеляційну скаргу та скасував постанову суду першої інстанції. .

У своїй касаційній скарзі заявниця стверджувала, головним чином, що вона не була повідомлена про апеляційну скаргу або про засідання апеляційного суду до ухвалення постанови апеляційним судом; апеляційний суд не дослідив той факт, що апеляційна скарга була подана поза встановленим законом строком без будь-якого прийнятного обґрунтування; суд не застосував частину четверту статті 189 Кодексу адміністративного судочинства України (набрала чинності 15 січня 2012 року), яка передбачала, що після спливу одного року з моменту оголошення оскаржуваного судового рішення у відкритті провадження за будь-якою апеляційною скаргою, поданою органом державної влади, мало бути відмовлено, незалежно від наданого обґрунтування.

У березні 2015 року ухвалою Вищого адміністративного суду України заявниці було відмовлено у відкритті касаційного провадження.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що ухвалення постанови про задоволення апеляційної скарги на остаточну постанову, ухвалену на її користь, порушило принцип юридичної визначеності.

Розглянувши скарги заявниці, Європейський суд звернув увагу на те, що одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, який вимагає, *inter alia*, що коли суди остаточного вирішили питання, їхні рішення не повинно ставитися під сумнів. Відхід від цього принципу виправданий, лише коли він обумовлений особливими та непереборними обставинами, такими як виправлення фундаментальних недоліків або помилка суду.

Розглянувши всі надані йому матеріали, Європейський суд зазначив, що підставою, на яку посилався Пенсійний фонд у своїй заяві про поновлення строку на апеляційне оскарження, було несвоєчасне вручення постанови суду першої інстанції. Ніщо не вказує, що були надані будь-які докази на підтримку цього твердження. Пенсійний фонд навіть не навів точної дати, коли йому нібито повідомили про постанову. У будь-якому випадку, очевидно, що він дізнався про постанову не пізніше лютого 2012 року, оскільки постанова була виконана. Проте національні суди поновили строк на оскарження, не пояснивши причини для цього та не коментуючи спосіб, у який вони вважали це можливим, незважаючи на положення національного законодавства, яке, як вбачається, забороняло таке поновлення у випадку спливу однорічного строку.

З огляду на свою практику з цього питання Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі ухвала про відкриття апеляційного провадження та скасування ухваленної на користь заявниці постанови порушило принцип юридичної визначеності та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* скаргу прийнятною;

2. *Постановляє*, що ця заява свідчить про порушення пункту 1 статті 6;

3. *Постановляє, що:*

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу, в якості відшкодування моральної шкоди;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ПОПОВА ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF POPOVA AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 22429/23 та 6 інших заяв)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що тривалість відповідних кримінальних проваджень була несумісною з вимогою «розумного строку» та у них не було ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі тривалість проваджень була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку» та що заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цими скаргами, та констатував порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю кримінальних проваджень;
4. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «РЕЗНІК ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF REZNIK v. UKRAINE)

(заява № 31175/14)

Стислий виклад рішення від 23 січня 2025 року

Перший заявник, практикуючий адвокат, у липні 2013 року уклав договір про надання юридичних послуг з державним інформаційно-технологічним підприємством (далі – державне підприємство), відповідно до якого йому були передані оригінали фінансово-господарських документів державного підприємства з різними підприємствами у період з 2002 року до 2013 року для вивчення та аналізу, які перший заявник повернув державному підприємству у вересні того ж року.

У листопаді 2013 року слідчий суддя у межах кримінального провадження щодо вчинення керівництвом державного підприємства різних злочинів задовольнила клопотання заступника Генерального прокурора України на проведення обшуку за місцем реєстрації та проживання першого заявника з метою відшукування документів, що стосуються, зокрема, фінансово-господарської діяльності державного підприємства. Ухвала була остаточною та оскарженню не підлягала.

Наступного дня слідчий ГСУ МВС України у супроводі двох оперуповноважених та експерта з комп'ютерних технологій провели обшук у присутності першого заявника. В обшуку також взяли участь троє представників Ради адвокатів та двоє понятих. У протоколі обшуку були згадані друга і третій заявники, як мешканці квартири, які разом із першим заявником були присутні під час обшуку. Четвертому заявнику, який також проживав у цій квартирі було дозволено залишити квартиру.

Обшук завершився вилученням чистих аркушів паперу з відтисками печаток деяких підприємств, які не були зазначені в ухвалі про обшук як співучасники державного підприємства, комп'ютерного жорсткого диска і флеш-накопичувача. Перший заявник додав свої зауваження до протоколу обшуку, зазначивши, що обшук був незаконним. Один із представників Ради адвокатів також подав зауваження.

У грудні 2013 року вилучені у квартирі першого заявника жорсткий диск і флеш-накопичувач були передані до Київського НДІ судових експертиз для віднайдення певної інформації та відновлення, у разі можливості, необхідної інформації.

Перший заявник у січні 2014 року звернувся до органу досудового розслідування з клопотанням про повернення вилученого майна, у якому йому було відмовлено, оскільки заявник не був учасником кримінального провадження, який міг заявляти клопотання.

Перший заявник оскаржив цю відмову до Печерського районного суду міста Києва, доводячи, що на вилучені предмети не поширювалася дія ухвали про обшук і вони не стосувалися кримінального провадження. Слідчий суддя ухвалила повернути аркуші паперу з відтисками печаток підприємств та відмовила у задоволенні вимог про повернення пристроїв накопичування даних. Інші порушені питання суддя не прокоментувала. Ухвала була остаточною та оскарженню не підлягала.

У вересні 2014 року прокуратура Київської області закрила кримінальне провадження, порушене за скаргою першого заявника на незаконність постановлення та виконання ухвали про обшук у його приміщенні у зв'язку з відсутністю будь-яких ознак порушення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Перший заявник підтвердив, що оскаржувані накопичувачі даних були зрештою повернуті йому у 2016 році.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) перший заявник скаржився за статтями 8 і 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що обшук його житла та вилучення з нього предметів були незаконними та необґрунтованими, і у нього не було ефективних національних засобів юридичного захисту, щоб його скарги розглянули на національному рівні; друга, третій і четвертий заявники скаржилися за статтями 8 і 13 Конвенції, що вони як співвласники та співмешканці квартири, яку займав перший заявник, були потерпілими від незаконного та необґрунтованого обшуку в їхньому житлі; перший заявник скаржився за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, що його документи та пристрої зберігання даних були незаконно та безпідставно вилучені під час оскаржуваного обшуку, і органи досудового розслідування невинуватено тривалий час зберігали їх у себе, а також за статтею 13 Конвенції на відсутність у нього ефективних національних засобів юридичного захисту у зв'язку з його скаргою за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Розглянувши скарги першого заявника Європейський суд зазначив, що адвокатська таємниця становить основу довірчих відносин між клієнтами та захисниками і органи державної влади повинні мати вагомі підстави для втручання в таємницю спілкування з адвокатом або в його робочі документи. Національне законодавство не передбачало конкретної процедури чи гарантій стосовно перевірки

електронних носіїв даних, які могли б запобігти розкриттю органу досудового розслідування відомостей електронного листування, захищених адвокатською таємницею.

З огляду на те, що сам заявник не заперечував, що оскаржуване втручання переслідувало законні цілі такі як запобігання вчиненню злочинів, Європейський суд дійшов висновку, що таке втручання переслідувало законну мету. Водночас Європейський суд зауважив, що ухвала про обшук надала правоохоронним органам дуже широкі повноваження для відшукування будь-яких документів, які стосувалися фінансово-господарської діяльності великої кількості підприємств й осіб, а також для вилучення різноманітних електронних носіїв даних без надання конкретних вказівок, як будь-який конфіденційний документ, який міг бути виявлений на цих носіях або іншим чином у приміщеннях заявника, мав бути захищений у контексті такого вилучення.

Європейський суд зазначив, що хоча працівники міліції провели оскаржуваний обшук в присутності самого заявника, двох понятих і трьох представників Ради адвокатів, які брали активну участь і подали коментарі та заперечення, проте представники Ради адвокатів не мали повноважень перешкодити працівникам міліції вилучати будь-які предмети, які ті вважали необхідними, а також не мали жодного контролю над подальшим аналізом документів на електронних носіях, які були вилучені з дому заявника без перевірки їхнього вмісту.

Європейський суд підсумував, що сам факт вилучення, зняття електронних пристроїв адвоката, які потенційно могли містити документи щодо ширшого переліку підприємств і осіб, а також будь-яку кореспонденцію й будь-які видалені елементи та надання доступу до них посадовим особам без жодного зовнішнього нагляду чи інших необхідних гарантій становило непропорційне втручання в права заявника за Конвенцією. Європейський суд дійшов висновку, що оскаржуваний обшук на практиці не супроводжувався достатніми процесуальними гарантіями та не міг бути виправданий як «необхідний в демократичному суспільстві» та констатував порушення статті 8 Конвенції.

Стосовно скарги першого заявника за статтею 13 Конвенції у зв'язку з його скаргою за статтею 8 Конвенції Європейський суд проаналізував запропоновані Урядом засоби юридичного захисту, а саме отримання відшкодування шляхом подання позову згідно з Кодексом адміністративного судочинства України; використання засобів юридичного захисту, наведених у статтях 303 і 309 КПК України; або ініціювання цивільного провадження згідно з Цивільним кодексом України та/або Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», та зазначив, що жоден із цих засобів не міг би забезпечити заявнику можливість оскарження підстав, наведених в оскаржуваній ухвалі про обшук, навіть ретроспективно, після завершення відповідного обшуку. Крім того, жоден із цих засобів юридичного захисту не дозволив би заявнику оскаржити стверджувану неправомірну поведінку працівників міліції, у тому числі стверджуване порушення привілеїв захисника та клієнта, окрім тих аспектів, які безпосередньо стосувалися вилучення його речей і які могли бути розглянуті за частиною першою статті 303 КПК України. З огляду на зазначене Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі було порушено статтю 13 Конвенції.

Європейський суд відхилив за підпунктом «а» пункту 3 та пунктом 4 статті 35 Конвенції скарги другої, третього та четвертого заявників за статтею 8 Конвенції як явно необґрунтовані, оскільки ці заявники не були суб'єктами обшуку, і нічого з їхніх речей вилучено не було, заявники не подали жодних заперечень до протоколу обшуку і не домагались офіційної відповіді національних органів влади на будь-який стверджуваний прояв неналежної поведінки працівниками міліції. Також Європейський суд відхилив скарги цих заявників за статтею 13 Конвенції, оскільки не було висунуто жодних небезпідставних скарг за статтею 8 Конвенції.

Щодо скарг першого заявника за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції та статті 13 Європейський суд з огляду на факти справи, доводи сторін і свої попередні висновки за статтею 8 Конвенції дійшов висновку, що він розглянув основні юридичні питання, порушені в цій заяві, і тому немає потреби у винесенні окремого рішення щодо прийнятності та суті зазначених скарг.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* прийнятними скарги першого заявника, подані за статтями 8 і 13 Конвенції, а також оголошує скарги трьох інших заявників – неприйнятними;

2. *Постановляє*, що немає потреби ухвалювати окреме рішення щодо прийнятності та суті скарг, поданих першим заявником за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції та статтею 13 Конвенції у поєднанні з нею;

3. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції у зв'язку з поданою першим заявником скаргою;

4. *Постановляє*, що було порушено статтю 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 8 Конвенції у зв'язку поданою першим заявником скаргою;

5. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити першому заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

(і) 6 000 (шість тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;

(іі) 3 450 (три тисячі чотириста п'ятдесят) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися першому заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок захисника заявника, пана М. Тарахкала¹;

(с) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

6. *Відхиляє* решту вимог першого заявника щодо справедливої сатисфакції».

¹ виправлено 10 березня 2025 року: було додано фразу: «... які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок захисника заявника, пана М. Тарахкала».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «РУТКОВСЬКИЙ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF RUTKOVSKYY AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 12569/24 та 3 інші заяви)

Стислий виклад рішення від 28 травня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на надмірну тривалість тримання їх під вартою. Деякі заявники також висунули інші скарги за положеннями Конвенції.

Розглянувши всі наявні в нього матеріали та з огляду на свою практику Європейський суд встановив, що у цій справі тривалість тримання заявників під вартою була надмірною та констатував порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

Щодо інших скарг заявників, розглянувши всі наявні у нього матеріали, Європейський суд дійшов висновку, що вони також свідчили про порушення Конвенції у контексті його висновків в рішеннях у справах, наведених в таблиці у додатку.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці скарги свідчать про порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю тримання під вартою;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду (див. таблицю у додатку);
5. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА « СКОРОХОД ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF SKOROKHOD AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 230/24 та 10 інших заяв)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

Заявники трималися під вартою у державних установах: «Криворізька установа виконання покарань (№3)», «Полтавська установа виконання покарань (№23)», «Кропивницький слідчий ізолятор», «Дніпровська установа виконання покарань (№4)», «Київський слідчий ізолятор», «Харківський слідчий ізолятор», «Закарпатська установа виконання покарань (№9)».

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання їх під вартою протягом зазначених у таблиці в додатку періодів та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим. У заявах № 9093/24, № 12946/24, № 12958/24 та № 12976/24 заявники подали інші скарги, які також порушували питання за Конвенцією. У заяві № 12194/24 заявник також висунув інші скарги за статтею 3 Конвенції.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, «що принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як сам собою, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі умови тримання заявників під вартою протягом зазначених у таблиці в додатку періодів були неналежними, а також, що заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту та констатував порушення статей 3 і 13 Конвенції.

Розглянувши інші скарги у заявах № 9093/24, № 12946/24, № 12958/24 та № 12976/24 Європейський суд, посилаючись на свою відповідну усталену практику, дійшов висновку, що ці скарги також свідчать про порушення положень Конвенції.

Інші скарги заявника у заяві № 12194/24 Європейський суд відхилив на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції, як такі, що не відповідають критеріям прийнятності, передбаченими статтями 34 та 35 Конвенції, або не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією або протоколами до неї.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

« 1. *Вирішує* об'єднати заяви;

2. *Оголошує* прийнятними скарги на неналежні умови тримання під вартою протягом вказаних у таблиці в додатку періодів і відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим, а також інші скарги за усталеною практикою Суду, зазначені у таблиці в додатку, а решту скарг у заяві № 12194/24 – неприйнятними;

3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення статей 3 і 13 Конвенції у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою протягом зазначених у таблиці в додатку періодів та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим;

4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду (див. таблицю в додатку);

5. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «СПЕКТОР ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF SPEKTOR v. UKRAINE)
(заява № 11119/24)

Стислий виклад рішення від 03 квітня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на відмову у доступі до суду вищої інстанції.

Розглянувши скарги заявника, Європейський суд зазначив, що право на доступ до суду не є абсолютним і може підлягати обмеженням, які, однак, не можуть забороняти або скорочувати доступ особи у такий спосіб або такою мірою, щоб сама суть цього права була підірвана. Європейський суд нагадав, що держава має гарантувати громадянам ефективне право на доступ до судів для вирішення спору щодо їхніх прав та обов'язків цивільного характеру, а також що ризик будь-якої помилки органу державної влади має покладатися на саму державу, а помилки не повинні виправлятися за рахунок зацікавленої особи.

З огляду на свою практику з цього питання Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі відповідні обмеження підірвали саму суть права заявника на доступ до суду та констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

« 1. *Оголошує* заяву прийнятною;

2. *Постановляє*, що ця заява свідчить про порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відмовою у доступі до суду вищої інстанції;

3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику суму, зазначену в таблиці у додатку; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ТВЕРДОХЛЄБОВА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF TVERDOKHLEBOVA v. UKRAINE)
(заява № 15830/16)

Стислий виклад рішення від 16 червня 2024 року

У 2013 році заявниця придбала за договором купівля-продажу у Д. земельну ділянку площею 0,18 га, яку йому у 2011 році безкоштовно передала Броварська районна державна адміністрація Київської області.

У червні 2014 року міжрайонний прокурор подав позов до міськрайонного суду з позовними вимогами про скасування розпорядження про виділення спірної земельної ділянки Д. та визнання його права власності на неї недійсним, а також визнання недійсними договору між Д. та заявницею, й права власності заявниці. Прокурор стверджував, що спірна земельна ділянка була розташована в межах іншого села, а тому нею не могла розпоряджатися Броварська районна державна адміністрація.

Міськрайонний суд відмовив у задоволенні позовних вимог прокурора, але Апеляційний суд Київської області задовольнив їх своїм рішенням у травні 2015 року. Апеляційний суд послався на інше провадження стосовно первинної великої земельної ділянки (але між іншими сторонами), у якому було встановлено, серед іншого, на підставі висновків судової земельно-технічної експертизи, що спірна земельна ділянка була розташована в межах іншого села. Суд визнав право власності заявниці недійсним і повернув земельну ділянку у власність селищної ради.

Згідно з твердженнями заявниці її не повідомили про провадження ані міськрайонний, ані апеляційний суди. Зокрема, вона доводила, що всі відповідні повістки суди надсилали за, як стверджувалося, неіснуючою адресою у м. Бровари, тоді як вона фактично проживала за адресою у м. Київ. Заявниця зазначила, що дізналася про провадження у травні 2015 року після ухвалення рішення апеляційним судом.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ залишив без змін рішення апеляційного суду. Він зазначив, що апеляційний суд повною мірою встановив фактичні обставини справи з урахуванням наданих йому доказів і належним чином застосував норми національного законодавства.

У грудні 2019 року рішенням Броварського міськрайонного суду Київської області заявниці було присуджено суму, яку вона сплатила Д., у повному обсязі, скориговану за обмінним курсом, який діяв на день ухвалення рішення, а також відшкодування збитків, які охоплювали нотаріальний збір у зв'язку з укладенням договору купівлі-продажу та податок на земельну ділянку.

Як вбачається з наданих заявницею у 2021 році документів, вона отримала дозвіл місцевих органів влади на виготовлення технічної документації на отримання земельної ділянки площею 0,18 га для індивідуального садівництва в іншому селі.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявниця скаржилася за статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку з тим, що суди нижчих інстанцій належним чином не повідомили її про відповідне провадження, що, своєю чергою, завадило їй представити свою справу та зробило провадження несправедливим; за статтею 6 Конвенції та за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції у зв'язку з позбавленням її майна внаслідок допущених органами державної влади помилок, за які вона не мала нести відповідальності і що національні суди ухвалили несправедливе рішення у її справі. Другу скаргу заявниці Європейський суд вирішив розглянути виключно за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Розглянувши скарги заявниці Європейський суд зазначив, що принципи змагальності та рівності сторін навряд чи можна уявити без участі сторін у судовому розгляді і вони вимагають, щоб особа, щодо якої було ініційоване провадження, була поінформована про цей факт.

Уряд не надав інформації чи документів аби пояснень щодо використання неправильної адреси, або будь-яких пояснень, чому суди, побачивши, що їхні листи та повістки не були доставлені, не спробували скористатися будь-якими іншими способами сповіщення для повідомлення заявниці про

провадження, хоча такі можливості були не тільки доступними для них, але і їхнє вжиття вимагалось від них.

У зв'язку з цим Європейський суд вражений фактом, що касаційний суд не надав чіткої відповіді на докладні та доречні аргументи заявниці щодо цього питання, або, справді, на її аргументи по суті справи, висунуті вперше під час цього провадження – стосовно, *inter alia*, твердження, що суди нижчих інстанцій неправильно застосували норми законодавства і залишили без уваги деякі докази, які стосувалися фактів справи. Також Європейський суд нагадав, що з точки зору Конвенції заявник не має доводити, що його відсутність у судовому засіданні фактично нашкодила або вплинула на результат провадження, оскільки така вимога позбавила б змісту гарантії статті 6 Конвенції.

З огляду на наведене Європейський суд дійшов висновку, що національні суди не забезпечили повідомлення заявниці про провадження у цій справі, а тому вона була позбавлена можливості представити свої аргументи під час розгляду справи в судах нижчих інстанцій. Це упущення не можна вважати виправленим під час касаційного провадження. Отже, Європейський суд констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Щодо порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції Європейський суд вказав, що в нього немає підстав сумніватися у висновку національного суду, що земельна ділянка мала бути повернута її законному власнику.

Водночас Європейський суд зауважив, що заявниця придбала спірну земельну ділянку за договором купівлі-продажу з приватною особою, а не безпосередньо у держави. Отже, після визнання недійсним первинного виділення земельної ділянки Д. вона могла вимагати від нього відшкодування шкоди, що вона успішно зробила. У зв'язку з цим Європейський суд повторив, що відповідальність держави за стягнення заборгованості між приватними особами поширюється лише на участь органів державної влади у виконавчому провадженні. Також Європейський суд звернув увагу на інформацію, що у 2021 році заявниця ініціювала процедуру безоплатного отримання іншої земельної ділянки в цьому ж районі.

З огляду на наведене та попри той факт, що причини визнання недійсним права власності заявниці на спірну земельну ділянку виникли з вини органів державної влади, Європейський суд, враховуючи обставини цієї справи, вважає, що втручання у право заявниці за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції не порушувало вимоги дотримання справедливого балансу між правами особи за Конвенцією та суспільними інтересами. З цього випливає, що порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції не було.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. Оголошує заяву прийнятною;
2. Постановляє, що було порушено статтю 6 Конвенції;
3. Постановляє, що не було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
4. Постановляє, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявниці 3 600 (три тисячі шістсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. Відхиляє решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ТУНІК ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF TUNIK AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 9590/22 та 6 інших заяв)

Стислий виклад рішення від 28 травня 2025 року

Заявники трималися під вартою у державних установах: «Полтавська установа виконання покарань (№23)», «Новгород-Сіверська установа виконання покарань (№ 31)», «Дніпровська установа виконання покарань (№4)», «Харківський слідчий ізолятор».

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтями 3 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на неналежні умови тримання їх під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим. Деякі заявники також висунули інші скарги за положеннями Конвенції.

Розглянувши скарги заявників, Європейський суд нагадав, що під час встановлення, чи є умови тримання такими, «що принижують гідність» у розумінні статті 3 Конвенції, серйозний брак простору у в'язничних камерах вважається дуже впливовим чинником та може становити порушення як сам собою, так і в сукупності з іншими недоліками. Посилаючись на свою попередню практику Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі умови тримання заявників під вартою протягом зазначених у таблиці в додатку періодів були неналежними, а також, що заявники не мали у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту та констатував порушення статей 3 і 13 Конвенції.

Розглянувши інші скарги деяких заявників, Європейський суд, посилаючись на свою відповідну усталену практику, дійшов висновку, що ці скарги також свідчать про порушення положень Конвенції у контексті його висновків в рішеннях у справах, зазначених у таблиці в додатку.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- « 1. *Вирішує* об'єднати заяви;
2. *Оголошує* заяви прийнятними;
3. *Постановляє*, що ці заяви свідчать про порушення статей 3 і 13 Конвенції у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту;
4. *Постановляє*, що було порушено Конвенцію у зв'язку з іншими скаргами, висунутими за усталеною практикою Суду (див. таблицю у додатку);
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявникам суми, зазначені в таблиці у додатку; ці суми мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ТОВ «УКРКАВА» ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF UKRKAVA, TOV v. UKRAINE)
(Заява № 10233/20)
Стислий виклад рішення від 06 лютого 2025 року

28 грудня 2011 року між ТОВ «Укркава» (далі – підприємство-заявник) та АТ «Державний ощадний банк України» (далі – банк) було укладено договір кредитної лінії, для забезпечення якого був укладений договір іпотеки, згідно якого, банк міг звернути стягнення на заставне майно після вчинення виконавчого напису нотаріуса.

У травні 2016 року банк висунув офіційну вимогу щодо повного погашення кредиту, але підприємство-заявник не виконало своїх зобов'язань. У листопаді 2017 року нотаріус вчинив виконавчий напис на договорі іпотеки на вимогу банку.

У грудні 2017 року підприємство-заявник подало позов проти банку щодо визнання виконавчого напису нотаріуса на документі недійсним, у зв'язку з тим, що він був вчинений з порушенням строку. Господарський суд Одеської області повністю задовольнив позов підприємства-заявника, зауваживши, що частина перша статті 88 Закону України «Про нотаріат» передбачала, що нотаріус мав вчинити виконавчий напис на договорі іпотеки протягом одного року після дня виникнення права вимоги стягнення, якщо кредитний договір було укладено між юридичними особами. Оскільки банк набув право вимоги стягнення у травні 2016 року, а виконавчий напис нотаріуса на документі був вчинений лише у листопаді 2017 року, однорічний строк, передбачений Законом України «Про нотаріат», був пропущений.

Одеський апеляційний господарський суд залишив це рішення без змін.

У липні 2019 року постановою Великої Палати Верховного Суду було скасовано рішення судів нижчих інстанцій та ухвалено нове рішення не на користь підприємства-заявника. Велика Палата Верховного Суду вирішила, що частина перша статті 88 Закону України «Про нотаріат» не була приведена у відповідність до чинного цивільного законодавства, дійшла висновку, що встановлення однорічного строку для юридичних осіб і трирічного строку для фізичних осіб для звернення за вчиненням виконавчого напису на кредитному договорі – положення частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат» – є дискримінаційним і постановила, що строк для звернення за вчиненням виконавчого напису мав становити три роки, незалежно від суб'єктного складу сторін.

На виконання постанови Великої Палати Верховного суду було відкрито виконавче провадження та накладено арешт на майно підприємства-заявника.

У липні 2020 року Конституційний Суд України, розглянувши конституційну скаргу підприємства-заявника, визнав, що частина перша статті 88 Закону України «Про нотаріат» відповідає Конституції України та дійшов висновку, що оскаржуване законодавче положення було чітким, зрозумілим та однозначним, тому виключало можливість його довільного трактування.

Велика Палата Верховного Суду відмовила у перегляді постанови, зауваживши, що Конституційний Суд України не дійшов висновку про неконституційність частини першої статті 88 Закону України «Про нотаріат», тому підстав для перегляду за виключними обставинами остаточної постанови суду не було.

19 травня 2023 року стягнення кредиту було призупинено, оскільки підприємство-заявник було у процесі ліквідації.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) підприємство-заявник скаржилося за пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на те, що Велика Палата Верховного Суду застосувала чітке та однозначне положення національного законодавства непередбачуваним чином всупереч принципу юридичної визначеності, а також за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на порушення його майнових прав.

Європейський суд нагадав, що одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, який, *inter alia*, гарантує певну стабільність правових ситуацій та сприяє довірі суспільства до судів.

Європейський суд зазначив, що причиною залишення без задоволення касаційної скарги підприємства-заявника Великою Палатою Верховного Суду була суперечлива судова практика щодо питання про можливість продовження строків, передбачених статтею 88 Закону України «Про нотаріат», шляхом письмового договору між сторонами. Велика Палата Верховного Суду по-новому розтлумачила частину першу статті 88 Закону України «Про нотаріат» щодо різниці строків для фізичних та юридичних осіб, вирішивши, що строк мав бути однаковим, хоча стаття 88 була чіткою та однозначною

щодо цього: якщо сторонами провадження були юридичні особи, строк становив один рік, тоді як у всіх інших випадках строк становив три роки.

Європейський суд зауважив, що частина перша статті 88 Закону України «Про нотаріат» не дає можливості для тлумачення тривалості відповідного строку, оскільки як підприємство-заявник, так і банк були юридичними особами. Цей висновок також підтвердив Конституційний Суд України, який встановив, що частина перша статті 88 Закону України «Про нотаріат» була конституційною і виключала можливість її довільного трактування. За цих обставин і з огляду на чіткий текст закону оскаржувана зміна тлумачення більше нагадувала поправку до закону, аніж врегулювання розбіжностей у судовій практиці.

Основною причиною, наведеною Великою Палатою Верховного Суду була різниця строків ініціювання цивільних проваджень згідно з відповідним цивільним законодавством та строків звернення за вчиненням виконавчого напису згідно із Законом України «Про нотаріат», при цьому не були розглянуті серйозні несприятливі наслідки для обґрунтування такої радикальної зміни тлумачення та впливу на юридичну визначеність.

Європейський суд підсумував, що у цій справі Велика Палата Верховного Суду по-новому розтлумачила чіткий і однозначний однорічний строк, встановлений Верховною Радою України для вчинення виконавчих написів нотаріусами на документі, якщо сторонами провадження були юридичні особи, у спосіб, що суперечив самому положенню, і зробила це без будь-якої вагомої причини та без урахування впливу зміни тлумачення на юридичну визначеність, що зробило результат провадження непередбачуваним і суперечило принципу юридичної визначеності. Європейський суд констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Європейський суд, беручи до уваги свої висновки за статтею 6 Конвенції, зазначив, що він розглянув основне питання у скарзі підприємства-заявника і немає потреби ухвалювати окреме рішення щодо питання прийнятності та суті твердження про порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції;
3. *Постановляє*, що немає потреби розглядати скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції».

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ХРЯПА ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KHRYPARA v. UKRAINE)
(Заява № 57310/17)

Стислий виклад рішення від 30 квітня 2025 року

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що тривалість відповідного цивільного провадження була несумісною з вимогою «розумного строку» та у нього не було ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим.

Розглянувши скарги заявника, Європейський суд вкотре звернув увагу на те, що розумність тривалості провадження повинна оцінюватися у контексті обставин справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявників і відповідних органів державної влади, а також важливість предмету спору для заявників.

Європейський суд дійшов висновку, що у цій справі тривалість провадження була надмірною та не відповідала вимозі «розумного строку» і що заявник не мав у своєму розпорядженні ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з цими скаргами, та констатував порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. *Оголошує* скаргу прийнятною;

2. *Постановляє*, що ця заява свідчить про порушення пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції у зв'язку з надмірною тривалістю цивільного провадження та відсутністю у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту;

3. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику суму, зазначену в таблиці у додатку; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти».